

SZEMELVÉNYEK.

Jungfrau.

(4166 m.)

Dr. Jankovics Marcellnek „Az Alpesek“ című nagy művéből.

Megjelent Budapesten, Hornyánszky Viktor csász. és királyi udvari könyvnyomdájában. (Egy arcképpel és szerző eredeti felvételei után készült 131 képpel.)

A szerző szives engedélyével e füzetben 8 képet mutatunk be.

A nap aranyugarába szeretném mártani tollamat és patyolatra írnék. Összeszedném szívem minden bámulatát, szeretetét és hódolatát. Csak így tudnám megrajzolni annak a hegynek ragyogó fehér alakját, melynek nevét egész Európában igazán minden gyermek ismeri.

És a bérchez méltó a név, mely minden szépnek, a tisztának, a nemesnek, a szeplőtelen fehérnek eszményi fogalmát jelenti és a névhez méltó a bér, mert kőszívben és jégvállakon bár, de magán hordja mindazt a tüneményes ékeséget, melyet a képzelet a névéhez fűz. Nem, még messze fölülmulja a legmerészebb és a leggyöngédebb képzeletet is.

Van-e egyhamar ember, ki ne ismerne valami képet, melynek háttérében három óriás ezüsthely magaslik ki; előterében pedig karcsú jegenyefenyvek árnyékában kolompogulák legelésznek. Emlékezetből ismeri mindenki. Ez Európa legszebb jégpoézise: az Eiger, Mönch és Jungfrau a Wengernalpról.

Jól emlékszem, mikor pirkadt lelkemben az első ábrándos szerelem a »Jungfrau« iránt. Nem akkor, midőn mint kis iskolásfiú a földrajz száraz adathalmazában először tanultam varázslatos nevét. A német klasszikusokat olvastuk és Schiller Tell Vilmosát elemeztük. Ellenállhatatlan vágy fogott el, utánózni a fiatal Melchthal Arnoldot, ki »a zsarnokot követni akarja

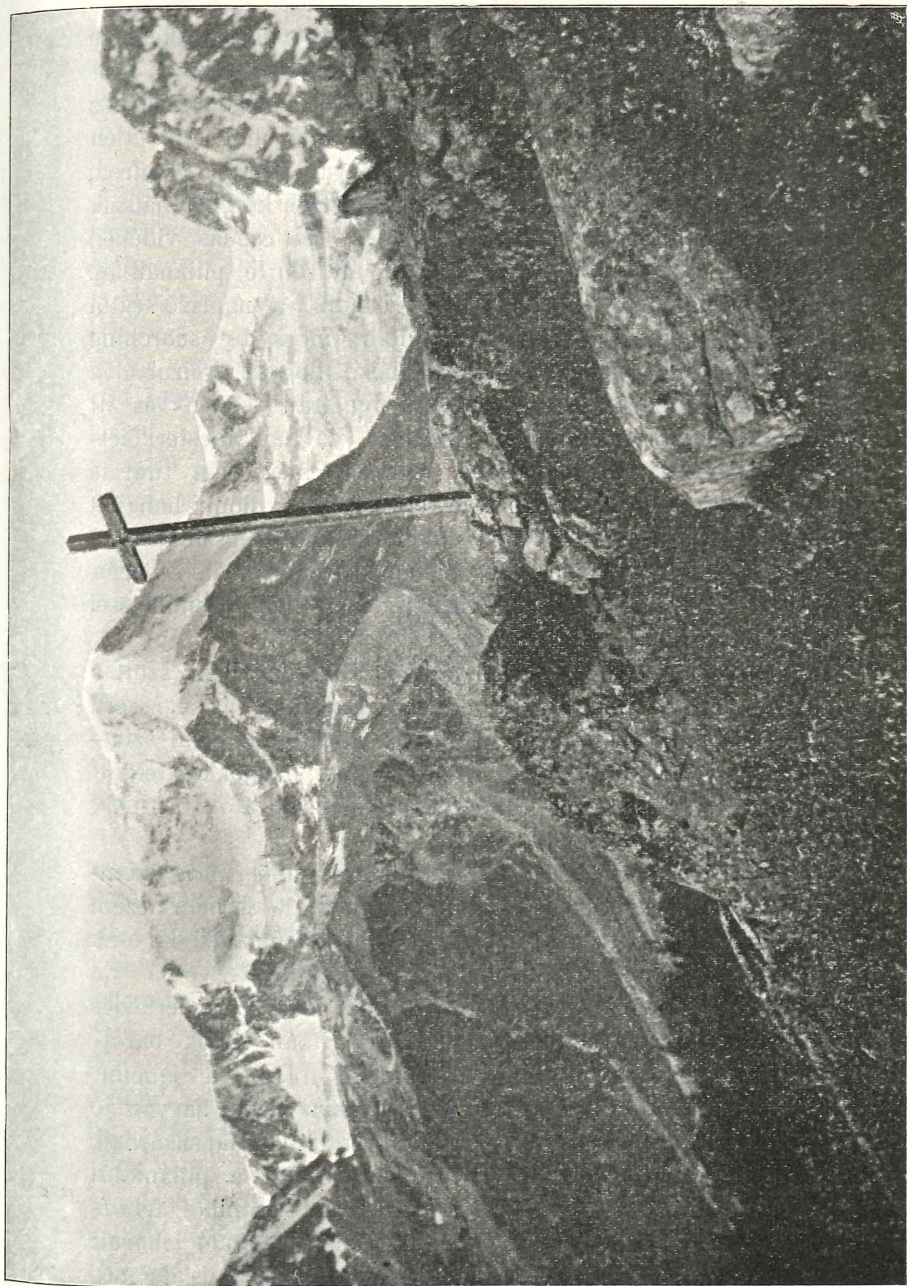
még akkor is, ha ott lagnék a Schreckhorn jégpalotájában, vagy ott, hol a Jungfrau öröktől fogva lefátyolozva trónol.«¹⁾ Én is ilyen elfátyolozottnak képzeltem égszínkép szentélyében. Sok víz folyt el már azóta, hogy fellebbentették fátylait. Költők megénekelték, festők lefestették; mérnökök bronzba öntötték formáit. Nászutasok boldogan gyűjtötték fényképeit, hogy majd otthon, sivárabb és józanabb fejvel gyönyörködhessejen boldogságuk tanujának sajátképzítményű arcképében. A szívtelen modern kor pedig úgy bánt el a Jungfrauval, mint a világhíres, bűvösbájos művésznőkkel szokott. A mai kor nem költő, ki virágot és babért hinteget, nem festő, ki a halandó szépséget halhatatlanná akarja rögzíteni istenadta erővel; a mai kor az ügyes impresszárió, ki aranynya változtatja a szépséget, a hangot, a botrányt, szóval mindent. Hát miért ne a Jungfrau havát is?

A mult nyáron (1907) egyik felhőtlen júliusi nap delén csöndes fenyőzúgot kerestem magamnak a Wengernalp szomszédságában. Hanyatt dőltem a gyantás tűkkel teleszórt földszagú mohára és mámoros szemmel körülsimogattam, körültapogattam azt a tündöklő bércalakot, mely előtttem a folyékonynak látszó, majdnem kézzel elérhető kékségből kidomborult. A tömérdek jég Niagara törése mohón fogta el a déli nap százezer sugarát. A sziklátalan Schneehorn (3415 m) és Silberhorn (3705) mint fehér ruhás leányok állanak a Jungfrau előtt, viszik neki a fényt és szolgálják hírnevét. A fejem fölött fenyőszál sudárgyertyája mutat felfelé, míg ágai lecsüggnék a földre. Mintha régi ismerős jóbarát virrasztana gyönyörködésem felett, hogy meg ne zavarják hivatlanok és avatatlanok, virrasztana a jóbarát, ki azt mondja, »nézz rám, én is felmutatok az égre, de galyaim visszahúznak a rög felé.«

Csönd volt, sehol senki. Szinte beleringattam magamat az édes hitbe, hogy abban az igazi magányban vagyok, a milyen ez a vidék egykor volt. Szinte vártam, hogy egy bokor mögül kilépjen a nemesarcú, lángeleklű ifjú angol lord, Gordon

¹⁾ Und wohnt er droben auf dem Eispalast
Des Schreckhorns, oder höher, wo die Jungfrau
Seit Ewigkeit verschleiert sitzt

(Tell Vilmos. I. felv. 4. jel.)

Pigno d'Arolla.

Byron és ellesse előttem a Jungfrau minden vonását, keresve érzelmeket az ő árva, meghasonlott Manfredjének, »kinek gyönyöre a magányos vadon, hogy szívhassa a jégtetők nehéz levegőjét, hol a madár fészket rakni nem mer, hol a füvetlen gránit felett nem surran a szitakötő szárnya.« (Byron, Manfred, II. felv. 2. jelenet. Byron Manfredje a Jungfrau körében játszik és az egész cselekvés háttére ez a hegy és csodás vidéke.) Igen, Byron ugyanezt látta és tette, a mit én e pillanatban. Itt hevert e mohán, mert Haroldja ismeri »a napizzó égtől barnított hegyi mohát« (The mountain moss by scorching skies imbrown'd.) Manfredje innen nézi, hogyan »pirul el a föld szemérmesen az ég csókjától a Jungfrau tetején« és itt hallgatja a hegyi kolompolást, melynek »dallama mesterkéletlenül csendül a szabad levegőbe, mert itt még nem tűnt le az aranykor, él, mint pásztorrege, egyesítve a kolomp hangjait a szabad levegővel. Lelkemet mámorítanám e csengéssel s bárcsak volnék egy ilyen bájos hangnak szelleme, élő csengés, összhang szülötte, testetlen lehellet, mely egy csendüléssel születik és meghal (Manfred, I. 2. j.).

A nagy zseninek lelkében milyen tomboló vihart szült a Jungfrau, ez a »megfagyott orkán«! Engemet, az egyszerű csöndes vándort, rózsás, éber álmokba ringatott az elem színeződő kép, a fülembé zsongó, illattal, édes hangokkal telített levegő harmóniája; ékes tündérországba csalogatott a fehér hegyek magasztos derűje

Íme, csalódtak azok, kik a vándorlás címe alatt nyomban a hegyi sport érdekes kalandjait várták. De én nem nézem az én választott hegyeimet merő sportobjektumoknak. Ez csak futólagos ismeretség, csak felületes bemutatkozás volna. Én csak az intenzivebb barátságban találom meg az ismerkedés célját és az élet egyik szépségét s azért ritkán kötök barátságot, de akkor érdekel barátaim minden arcvonása, jelleme, életük szépsége, bújja és gondja. A hegyeket pedig nagyon jó barátaimnak tekintem, azért ismerni akarom őket napsugárban, küdben és viharban. Érdekel történetük attól a pillanattól kezdve, mikor az alkotás fehér vállait a semmiből feltornyozta, érdekel egész addig, mikor az első halandó leborult ormójukon légkörük szépségei előtt. S mert »les amis de mes

amis sont mes amis» azért természetesen érdekel mindenki, a ki akár költői tollával, akár jégcsákányával rajongott e hegyekért.

* *

1892-ben láttam utolján Grindelwaldot. Épen a Wetterhornról jöttem haza. Már a Gleckstein házacskájánál izzón égetett a Föhn és épen beléptem a faluba, mikor megkondult a vészharang és piros lángnyelvek nyaldosták végig a nagy szállókat és a faragott faházikókat. Kilométerekre meglátszott erdőn, mezőn, tanyán a gyilkos lángok útja. Valóságos országutat égetett magának a pompás völgy édenében a Föhn láthatatlan tatárjárása. A Bär-hôtel pár óra alatt eltűnt a föld színéről és könyvtárának, a sok Tauschnitz-editionnak lapjait a brienzi tóban oltogatta a szélvész. Az égett fának és könyveknek szagát egyaránt meg lehetett érezni a Pilátus tetején és a messze sík vidéken. Fájdalmas benyomással hagytam el a kies helyet, hol egész iszonyatában ismertem meg a bérce ország egyik legveszedelmesebb rémét, a Föhn hatalmát. A sors csak tizenöt évvel később vezetett vissza a berni felföld legékesebb völgyébe.

Egyszerre valami olthatatlan vágyam támadt erre a helyre visszatérni. Minden, a mit régi könyvekben, régi mesékben Svájcról olvas az ember, minden, a mit a gyermek képzelete magának Svájcról megalkot, ide van összehordva. Azok a remekbe faragott faházacskák, melyek belsejének otthonosságáról már akkor volt valami fogalmam, mikor még csak a játékos boltok kirakatában és nipp-tárgyak közt láttam apró másaikat, a »Schalmei«, melyet addig jóformán csak Rossini operájából ismertem s mely itten a Jungfrau örök fényével megvilágított bársonyréteken hullámozik keresztül, a berni németsejnek cico-mátlan, sajátos csengése, mely nélkülözi az északi németnek minden keménységét, végtelenül otthonosan érintettek. S mikor az egyik sziklával szemben megcsendült az »Alphorn«, a régi »lituum alpinum«, az a másfélméteres, kehelyvégű fakürt, mely egy fenyőtörzs belsejéből van kiégetve, behúnytam szememet és elbájolva hallgattam azokat a melankólikus, édes, titokzatos hangokat, melyekkel a kürt szavára visszafeleltek a nagy

hegyek. Mintha hasadékaikban megőrizték volna a régi hangokat, melyeket az őskantonok bátor harcosainak küzdelmeinél és egy átlátszóbb lelkű, boldogabb és emberségesebb nemzedék pásztortüzeinél hajdanában ellestek. És jó az illúzió; a meghatóan szép hanghullámok hallgatása közben elfeledtem, hogy e hangokat egy szegény ördög pár Rappen fejében csalja ki hatalmas fakürtjéből, mert a modern korban minden régi hagyomány üzlet vagy legalább is kereset lett. Csak a hegyek nem változtak: visszhangjuk a régi jó idők hangjával felel és feledteti a törpe jelent.

A mint 1907 július közepén újra betoppantam e kedves alpesi világba, első útam régi vezetőmhöz, Brawand Péterhez vezetett, ki a Wetterhornon volt egyik első mesterem. Megálltam a rendkívüli csinnal megépült faház előtt, melynek két szárnyán, az ablakokból kihullámozó tenger virág között alig tudtam kibetűzni a góthbetűs naiv verseket;

»Stark und schmuck das Schweizerhaus
Das Beste, die Freiheit schaut heraus.
Die ihr vorüber, Nationen,
Euch grüssen freundlich, die hier wohnen.«

Épen azt gondoltam magamban, hogy ilyen hajlékból csak jó és derék emberek kerülhetnek, mikor észrevettem feljebb a gazdák nevét is: »im 1904 Jahr dieses Haus haben lassen bauen Peter und Ulrich Brawand És már jött is eléem Péter, kezelve mindkét kezével. Megismert annyi esztendő után. Ő még mindig a régi atléta volt, csak a homlokán szántott egy-két barázdát a Schreckhorn néhány vihara és a hajában hagyott egypár hópelyhet a Jungfrau valamelyik lejtője. Ő nem vállalkozhatott arra, hogy ebben az évben kíséren, mert még mindig hűséges társa volt annak a derék brittnek, ki tizennégy év óta vitte magával völgyek árkain, jég-rózsák bokrain keresztül. Testvérei után tudakozódtam. Mikor Sámuelet említettem, könnyezett és lemutatott a kis templom mellé. Szép márvány kereszt¹⁾ fehérlett csupa hószín virág közt.

¹⁾ A kereszt négy oldalán a következő jellemző felírások állanak:
»In memory of Robert Buron Fearon M. A. Oxen priest, aged 30, and
Henry Charles Digby Fearon H. D. M. inspector of factories aged 29.

Hát bizony szegény Sámuel is elment Penhall és társai után. A kegyetlen villám levetette negyedmagával a Wetterhorn tetejéről. De itt volt útrakészen a harmadik legény, Brawand. Ulrich, afféle igazi berni óriás, gyermeklélekkel; — fönt a hegyen a veszélyekkel szembeszálló oroszlán galambszívvel.

Nyomban összebarátkoztunk, megfogadtuk harmadik társnak a hírneves öreg Baumann méltó fiát, Baumann Hansot és a véletlen még egy negyedik levelet is szerzett a lóherének, pedig igazán szerencsét jelentő levélkét. Ulrich fölismerte bennem a család barátját és arra kért, hogy magunkkal vihezzük unokahúgocskáját, Bernet Rózsát, kinek vágyai netovábbja a Jungfrau tetején állani. Hát hogy is ne vittük volna.

Július 21-én, a fülledt, borongós vasárnapi délutánon az 1 óra 20 perckor induló vonattal utaztunk fel a Scheideggre és onnan a Jungfrau-vasúttal tovább az Eismeer-állomásra, mely egyelőre 3161 m magasságban Európa legérdekesebb vonalának a végpontja. Szívesen választottam ezt a kényelmes utat a régi Bäregg-Kalli útja helyett, melyet egy alpesi sétáról még 1892-ből ismertem.

Mikor bent ültem az alagútba felszaladó kocsikban, válogathattam abban, hogy micsoda minőségben utazom. Mint a modern haladás barátját, legelőször is megszállt a lelkesedés és elragadtatás, mert az egeket ostromló emberi észnek és a győzelmes tudásnak tökéletes remekművét láttam ebben az alkotásban, melyet bizvást lehet az újkor csodái közé első helyre sorolni. Ha az ókorban oda sorolták Semiramis függő kertjeit és nem tudom hamarjában melyik hat csodát, — ez

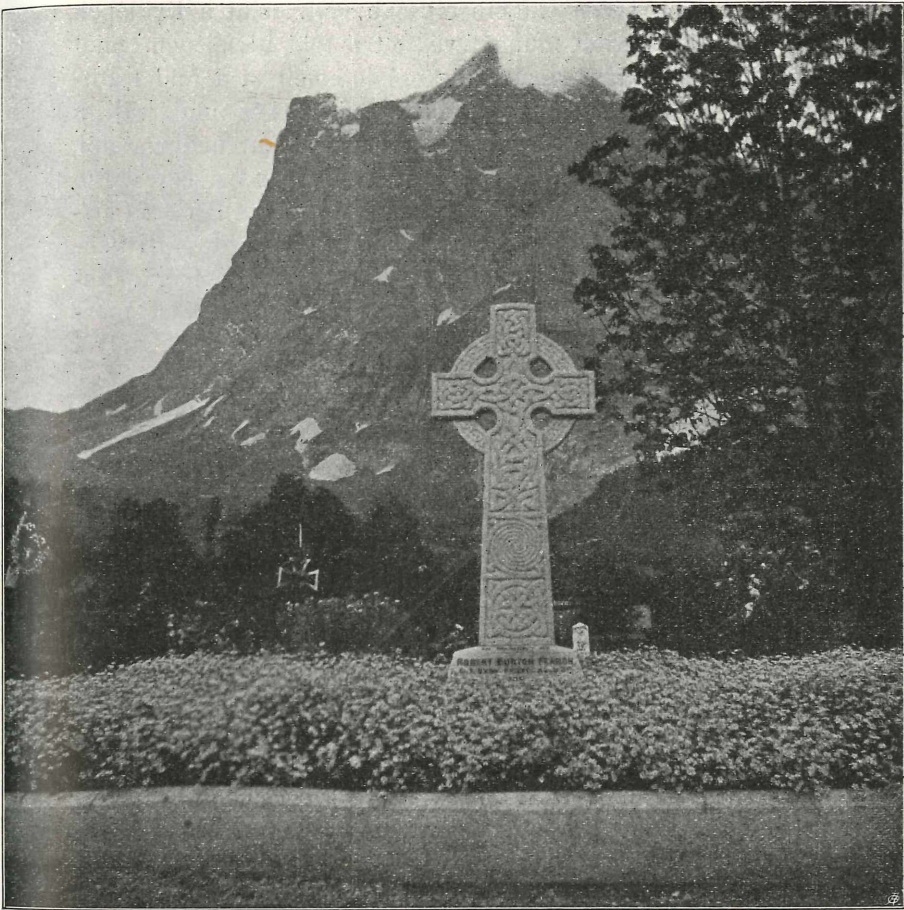
who with their guides were killed by lightning on the summit of the Wetterhorn 20 August 1902. — They were lovely and pleasant in their life and in their death they were not divided. — Zum Andenken an Führer Samuel Brawand, treu bis in den Tod geb. 1868, gest. 20. Aug. 1902. Und der Herr rief Samuel, und er antwortete: hier bin ich I. Sam. III. B. Zum Andenken an Führer Fritz Bohren, treu bis in den Tod, geb. 1871, gest. 20. Aug. 1902. Gedanken des Friedens habe ich über euch, und nicht des Leides. Jerem. XXIX. — Fune procellosi nexos in culmine montis — Quatuor heu, fulgur rapuit fratrosque ducesque. Sic patri placuit, fiat tua, Summe, voluntas. A Wetterhorn már egész hekatombát követett.

az egyenes összeköttetés a földöntúli jégtrónusokkal a csodák között rangban legelső lehet.

Csakhamar megszólalt bennem a közönséges féltékeny egoista. Azt a világot, azt a kincsekben gazdag, mesésen ékes, dicsőségesen magasztos világot, melyért mi hegymászók harcba vesszük az izom és jellem minden férfias tulajdonát, most potom pár frankért megbámulhatja minden, a karosszékből vagy a korzóról idecseppent alak is, ki merő divatból vetődik fel e környékbe. Otthon aztán az ilyen berlini hegyi »incroyable« önhitten meséli a tapasztalatlan és hiszékeny auditóriumnak: »die Jungfrau mit Lebensgefahr erstiegen«.

Bosszankodtam addig, míg egy fiatal leánynak ártatlan öröme és egy őszszakállú aggastyánnak joságos, derűs szeme vissza nem zökkentettek a jószív ösvényére. Felülkerekedett bennem az emberbarát. Micsoda lélekemelő gondolat, megnyitni ezt a csodaszép, eszményi régiót a látnivágyó ezereknek! Micsoda édes érzés, osztózni a természet legszebb és örök kincseiben; — micsoda nemes cselekedet, gazdagítani benyomásokkal az ide vetődő szerencsés lelkeket, gazdagítani benyomásokkal, melyek tisztítanak, emelnek és késő, keserves napokat besugároznak!

Vége is a természetimádó maradt bennem győztes. Éreztem, hogy van abban valami nem helyén való, hogy a zseniális vakmerő vállalat ide irányítja a profanum vulgus áradatait, hol a Jungfrau évezredekén át szűzies varázskörében uralkodott; — ide, hol nemcsak a bámulat és az indulatszavak kellenek, hanem szív, mely nagyon mélyen és őszintén tud érezni, — megértés, mely közelebb hoz a természet misztériumaihoz — és végül olyan fizikum is, mely a küzdődő, bátor férfiúnak büszkesége. Széttépték a költészet és bűbáj káprázatos szövevényét, mely ezüsttel átfont mennyasszonyi fátyolként borította ezeket a szeplőtelen ormokat, ezeket a mennyeien fehér hómezőket. S vajjon jó és helyes dolog-e a gyermektől elrabolni a képzeletet és felvilágosítani, hogy a legszebb tündérmesék épen csak mesék? — jó és helyes-e a vonzó hagyományt és a szent történelmet a köznapiság és analízis szemüvege elé állítani és ott az egyenlőség meg a haladás nevében lenézetni? Helyes-e az igazi nagy embereket

A Wetterhorn.

leszállítani a piederstálról és lejártni? Hát helyes volt-e megzavarni a Jungfrau ideális csöndjét, letapostatni a szépek szépe csillogó-csikorgó fehér ruháját?

Annyi bizonyos, hogy, mint a svájci alpesi egyesület tagja, a Matterhornvasút ellen szavaztam. Erre a sok kérdésre majd felelhetnek mások, mert megérkeztünk az »Eismeer« állomásához és én kiszállok.

A meglepődés moraja hangzik végig a tolongó csoportban. A modern idők vézna embere erősebb volt, mint a Kyklópok céhe, mert mesteribb munkát végzett a föld belsejében, mint ezek. Ebbe a sziklába, melyet az erósio emelt ki a föld legtitkosabb kebléből, az a két parányi emberi kéz utat vajt a magas édig. És itt, 3161 m-nyire a tenger fölött nedvességtől, felhőktől csepegő, fekete sziklába bele van illesztve egy darab világ, a minőt csak épen 3161 méterrel lejjebb, a Riviera partján találhatunk. Ez a darab világ a modern, fényes parti vendéglő, mely csak abban különbözik a tengerpart tündéri pompával berendezett tanyáitól, hogy óriás ablakai nem a mormoló hullámverésre nyílnak, hanem egy arktikus tengerre, mely a fellegek megfagyott könnyeiből szorult ide a magasságok közé.

A kanyargós alapúton (délután 4 óra 40 perckor) lesietünk a kék glecserre, mely itt valósággal a kíváncsi és tapasztalatlan világ playgroundja lett, bár lépten-nyomon kékellemek azok a rejtelmes jégüreges, melyek előtt az avatottak talán nagyobb borzalommal állanak meg, mint a teljesen avatatlanok. Az az ötnegyed órai alkonyati vándorlás a hideg jégtorlaszok között igen kellemesen mulott és a Bernet leánynak jelenléte valahogy a Bergli-szikla meredekségét is enyhébbé tette.¹⁾ A nőnek mindenütt a kiegyenlítő és enyhítő szerep

¹⁾ Hogy milyen veszedelmessé válhatik ez a rövid meredekség itt a Bergli-házacska alatt, azt rémesen igazolta az 1910. évi július 8-án bekövetkezett katasztrófa. Barthold Hans (Saarbrückenből) és Kühn Alfréd (Strassburgból) a késő délutáni órákban, nagy mennyiségű új hó esése után a Bergli felé tartottak. A híres Burgener Alexanderen kívül kíséretük Burgener Adolf és Burgener Alajos saasi és Brawand Fritz, Inäbnit Péter és Inäbnit Rudolf grindelwaldi vezetőkből állott. Ettől a karavántól függetlenül valamivel alább haladtak Bohren Fritz és Christen, Bleuer és Kaufmann fiatal vezetők, kik élelmiszert szállítottak atyjuknak, ki a Concordia menedékház gondozója volt. Az öreg Bohren, ki a Concordia-házba készült a feljövő négy legénnyel, meglátta az érkezőket a Bergli terraszszáról és csákányával felülről útjokat kezdte egyengetni. Az új hó a nagy karaván alatt megindult és nagy szélességben letörve, mélységbe sodorta mindazokat, kik e területen állottak. Kühn, Barthold, az öreg Bohren, Burgener Alexander, Brawand és mindkét Inäbnit életükkel fizettek, az egyik fiatal Burgener szemét vesztette, az összes többiek csak kisebb sérüléseket szenvedtek. Iszonyú memento azoknak, kik a hegyek veszélyeit könnyelműen lenézik.

Les Grandes Jorasses (a Val Véniből nézve).

jutott és ezt a szerepet az igénytelen, de okos és kedves berni lány jól töltötte be. Ebben a holt örökkévalóságban egy darab élő ifjúság, a mérhetetlen erő világában egy darab gyöngédség képviselője volt és ezért emelkedett ki a hideg, fehér környezetből. A meredek jégfalon pusztá jelenléte emelte a biztosság érzetét, a berglii menedékházban, hol úgy szorgoskodott, mint a bethaniai Mártha, pedig emelte az otthonosságot. Szóval, ha

a nő a földön összekapcsol az éggel, itt az égben összekapcsolt minket a földdel. Ezt mind őszintén mondom; nem csak azért, hogy a »Jungfrau« kegyét megnyerjem.

Hat órákor délután a Bergli-házacska keskeny sziklateraszán ráztuk le a havat cipőinkről. (3299 m.)

Hatalmas kép, a mit a Bergli-házacska pár lábnyi szikla-erkélyéről látni. A szakadozott, rianásokkal teleszántott Grindelwald-Fiescherfirn, mint a hóviharok fehér országútja ereszkedik le ismeretlen mélységek felé a Kalli és a Fieschergrat között. Az óriás ezüstös térség az örökfehér csarnok, melyben az igazi halhatatlanok, a Wetterhorn, a Schreckhorn és a Lauteraarhorn (3703, 4080 és 4043 m) és hasonló nevű kisebb testvéreik trónolnak. Az ég teljesen borongós lett; de a vakító fehér tömegek az alkonyat óráiban még a zivataros égnek is kölcsönöztek valami csodás világosságot. Mikor magamban összehasonlítottam ezt a majdnem áttetsző, ragyogó hóvilágot Wallis hóbirodalmaival, önkéntelenül eszembe jutott az az angol Norman tréfás megjegyzése, hogy »a protestáns kantonok tisztábban tartják glecsereiket, mint a katolikusok«. A protestáns Bernnek valóban fényesebb volt a hava mint az én hitsorsosaimé a Gorner vagy Zmutt jégmezőin.

A látvány csak percekig tartott, mert minden hasadékkól tódult az esti köd. Wilde Oszkár a Dorian Grey regényében említ valami delhii mousselint, melyet keleten »szövött levegő«-nek neveznek. Itt láttam én ma az igazi »szövött levegő«-t, azt a lassan ereszkedő fátyolt, mely színtelensége mellett is tele van ragyogással, rózsaszín és violás árnyékokkal és sűrűsége mellett is sejteti a letakart óriások nemes formáit.

Bevonultunk a menedékházba a szerény falatozáshoz. A berni legény, ki itt gazdálkodik, csak a fát adja, egyébként Catullus példáját követi, azt tartva, hogyha »jót akarsz nálam vacsorálni, hozz jó vacsorát magaddal«.

Az éjjel nem tartozott épen az ezeregyéji éjszakák közé. A sors a pihenés nehéz kérdésének megoldására Mr. E. angol vikárius és fiatal vezetője, Kaufmann Rudolf közé plántált. Az angol kedves és rokonszenves úri ember volt, de kicsit önző; meg nem állhatta, hogy ötpercenként meg ne kérdezze, milyen idő lehet odakünn. Ez annyit jelent, hogy én keljek ki

takaróim közül és tapogatózzam a fagyos, szénfekete éjszakában. Egy ideig szelíden csak annyit gondoltam »néznéd meg magad«. Végre az a szerencsétlen gondolatom támadt, hogy tovább adom a kérdést. Bele is sugtam a horkoló Kaufmann fülébe a bűvös ígét »milyen idő lehet ?« A derék ember legott föl pattant és kinézett az ajtón. Azután lelkiismeretesen ismételte ötpercenként a kitekintést, mindannyiszor rám eresztette az ajtóból a jeges fuvalatot és következetesen elvétette a sötétségben a helyéhez vezető utat, macskaügyességgel az én lábaimra ugorva vissza. Mikor én ezt hangosan megállapítottam, homeri derűtség követte szavaimat a szalma minden zizegő zugából, hogy minden parlamenti szónok örülhetett volna az ilyen sikernek. A nevetés a sötétben a legragadósabb s ezentúl, a hányszor a jó Kaufmann körvonalai megjelentek az ajtó homályában, mindenkit már előre csiklandozott a derűtség, hogyan fog az álmos fiú megint én bennem megbotlani! Épen megszoktam az alvás ez akadályversenyét, mikor éjfél ütött és fel kellett kelni.

Egy órákor már némán tapostuk az alsó Mönchjoch felé húzódó hósvatagot. Az éjszaka zordon volt. Csillagtalan és barátságtalan, de csöndes. Egyik pillanatban koromsötétnek láttam, másik percben — hogy legalább kicsit vigasztalódjam a jelző szépségével — hollófürtűnek neveztem magamban, de annyi bizonyos, hogy nem nagyon lelkesedem az ilyen éjszakákért 3—4000 méter magasban. Az ilyenek csak a kandalló forgácsa mellett, érdekes könyvekben olvasva szépek. A felhők rendkívül alacsonyan szállottak; szinte meghajoltam, hogy fejemet bele ne üssem ezekbe a fellepfoszlányokba, melyek térképszerűen terültek ki a mélységek fölé s majd a Balkán, majd a Skandináv félsziget alakját öltötték, elveszítve apró ködszigeteiket a levegő-tengerben.

Szentül meg voltam győződve, hogy valamint kidugjuk fejünket az alsó Mönchjoch (3687. m) hónyergében, toborzó táncba kapnak bennünket az ú. n. »Guxe«, azok az alattomos szelek, melyek itt bujkálnak a Mönch és a Fischergrat között. És ezek kellemetlen útonállók, mert még a szívnek legmélyéről is kilopják a meleget. Visszanéztem és, a mint erősen belemeresztettem szemeimet a sötétségbe, mégis láttam valamit.

Egy pár néma villám játszott a Lauteraarhorn és Schreckhorn közt. E villámok mutatták, hogy a hegláncok körvonalai teljesen szabadok és levetették ködlepleiket. A Schreckhorn orma alatt még az a két ismeretes kis hófolt ott derengelt, melyet a szelidebb monda galambocskáknak (»weisse Täubchen«), a kísértetesebb képzelettel megáldott mesemondó elkárhozott lelkeknek (»verfluchte Seelen«) keresztelt el.

Az egyhangú menetelés a határtalannak látszó süppedékes hólejtőkön olyanféle szellemi működéseket idézett elő bennem, mint a kényszerű virrasztás, mikor az ember aludni akarna, de az egymást űző gondolatok álmait is elűzik, mert kapcsolat nélkül össze-vissza kalandoznak. Haza is gondoltam. Milyen jól aluszszátok ti otthon, édes embereim, azt a tejjel-mézzel folyó édes gyermekálmot, míg a gazda itten a csillag-talan éjszakában bolyong olyan vidéken, a hol épen csak a jegesmedvék és eszkimók hiányzanak. Aztán a poézishez fordultam szórakozásért; biztam csodatételeiben, hogy majd csak földeríti a felleges éjjelt. A Mönch tövében még a néhai való Grün Anasztáziust is elővettem és ráolvastam a hegy pihenő árnyékára a verset:

»Seht dort den mächt'gen Felsberg, der Mönch heisst er im Land,
Der freie Aar umkreist ihm der kahlen Stirne Rand,
Stein ist die graue Kutte, Schnee seiner Scheitel Zier,
Das Weltall seine Zelle, das Sternzelt sein Brevier

Hiába volt minden erőlködésem, az öreg remete nem akarta elővenni csillagbreviáriumját.

Hatalmasabb erőkhöz fordultam. Úgy tettem, mint Byron Haroldja, ki »miként a kaldeus, tudta követni a csillagok járását, míg benépesítette azokat olyan ragyogó lényekkel, mint saját sugaraik. S feledé a földet, a röghöz tapadt vizsályt, az emberi nyomorúságokat. Boldog lett volna, ha fenn tudja tartani lelkét e szárnyalásban, de a földi por elfojtja isteni szikráját, mert irigyeli a fényt, melyhez az felszáll, mintegy szétzúzva rabbilincseit, melyek az egetkérőt visszatartják a magas mennytől, mely réveikhez von«.

És győztem. Megvillant az első csillag, aztán a másik, azután száz és ezer. Mint a hogy a hit gyógyít, a kereső szem odakérte az égre a nyári éjjel minden pompáját.

Gyors menetben elértünk annak a meredekebb lejtőnek lábához, mely felhúzódik a Roththalsattel nyergéhez. Didergő hideg volt. Valami nagy jégtömb tövében reggeliztünk. Háromnegyed négyre járt az idő. Soha még olyan jóízűen nem majszoltam az útravaló karéjt, mint a jégnek hóabroszszal terített asztalán, ezt a madárlátta, igazán saslátta kenyeret. Jött a hajnal, az én pirosarcú örökös szerelmem. A csillagok küzködtek a fény dicsőségéért, aztán elhalványodtak, míg alapjuk szemlátomást vált kékebbé és fényesebbé. Ilyenkor valami diadalmas mámor vesz erőt ezen a szegény emberi szíven is. A »költéménynyel fűszeres valóból« (I. Arany Tassója) csak a költeményt hiszem. Igen, ilyenkor elhiszem, hogy mellém állt az örök ifjúság. Ennek a hajnali napfénynek tűzésében újra születik elnyűtt testem és lelkem, mint a Főnixmadár. Ezért valóságos hajnalimádó vagyok.

És ezentúl már úgy mentem előre, mintha a kelő nap sugaraiba kapaszkodnám. Nem csodálom, hogy Daudet derék Tartarinje ezen a helyen rázendítette víg dalát:

Grand soulu de la Provenço
Gai compaire dou mistrau

És ekkor előttem állott a való, a költemény nélkül. A Roththal nyeregaljának hatalmas szakadéka. Felső partja jó magas; alsó partjának legmagasabb része pedig úgy össze van taposva, mintha menekülő hadsereg ugrándozott volna le az örvény felső széléről. Előző napon Meieringen valami dalegyletének negyven Winkelried-termetű tagja ment itt keresztül, nekünk hagyva az ösvény romjait. Az ilyen helyen a tulsó part jégfalába karcolt fokokba kapaszkodva úgy szökünk föl a tátongó kék űr fölött, mintha csak üveglétra volna talpunk alatt, mely a legkisebb helytelen mozdulatra cseréppé törik. Viszont lefelé az ugrás segít. Ugrunk óvatosan és kiszámítva, mint a prédára szökellő vad. De ezt a szökést elhibázni nem szabad, mert a préda erősebb nálunk és könnyen minket nyelne el. Visszanézek még egyszer. A 3933 m magas Trugberg egyre kisebbedik. Egyszerre fagyos áram csap meg és káprázó szemekkel nézek körül. A 3850 m magas Roththalsattel mélyedésében állunk. A Finsteraarhorn és Schreckhorn között óriás a kava-

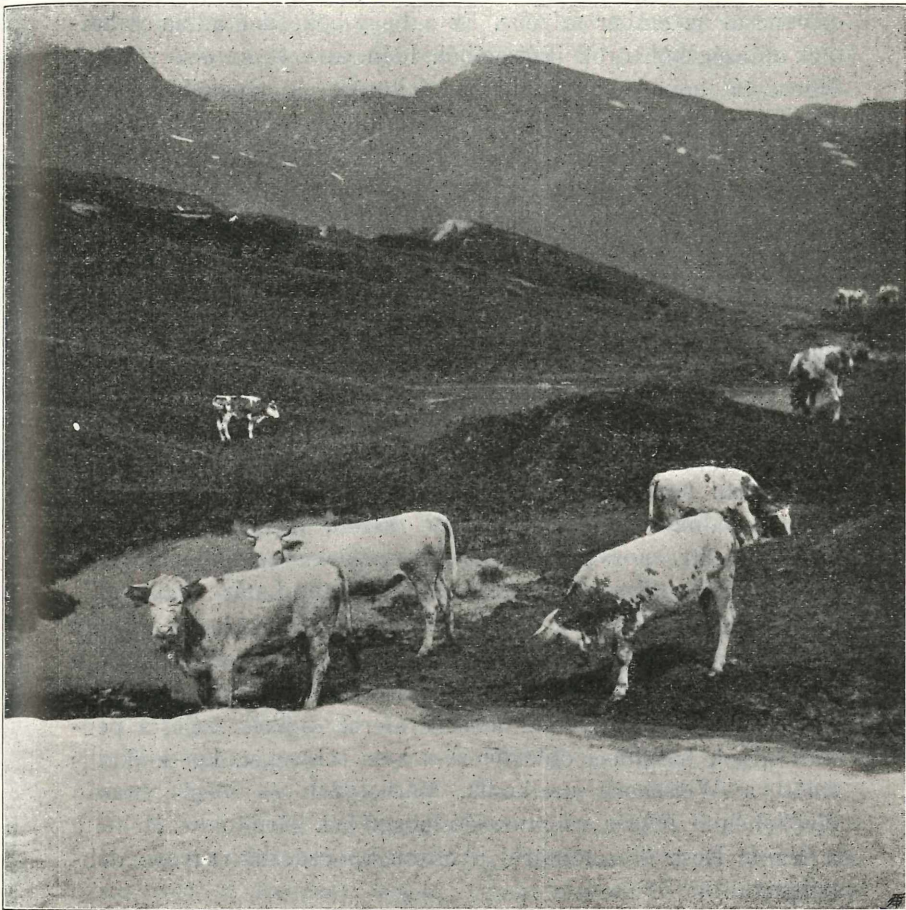
rodás. A fehér vulkánokból lángtengerek reppennek a magasba és mint arany szökőkutak porzanak szanaszét. A kigyuladt jégóriások fölött szeplőtelenül tündököl a napkorong. És előttünk az ígéretek ígérete, az ígézetek ígézte, a Jungfrau igazi orma, legragyogóbb menyasszonyi ruhájában. S a fehér arra szépségébe még ellenállhatatlanabb csábót varázsol leghűségesebb párjának, a fénynek izzó ölelése.

Salve Regina!

A Roththalsattel-tól az utolsó 266 m a 4166 m magas csúcsig az út döntő részlete, de csak szeles vagy rossz időben igazán kényes. A mai felhőtelen júliusi reggelen úgy ballagtunk fölfelé a szédítő jéggerincen, mintha nehéz szeges cipőinken Mercurius saru-szárnyait viselnők. Minden lépéssel növekedtek a hegyek és növekedett a látókör, a gyönyörűség és a jókedv. A csak három és fél kilométernyire levő Münch hármassága, az öt kilométerre fekvő Eiger aláánk süllyedtek. E. F. W., a derék eastbournei reverend, ki a menedékházban éjjeli szomszédom volt, két vezetőjével közvetlen nyomainkba ért. A szikár, száraz ember majdnem könnyezett a természet ennyi dicsőségének láttára. És osztoztunk testvériesen e feloszthatatlan, kifogyhatatlan szépségben, melyből mindenkinek *egész* gyönyör jutott. Osztoztunk, mert éreztük, hogy itt nincs válaszfal, mert ilyet csak az ember állít maga és embertársa közé. Itt létezik a szívek testvérisége.

Salve Regina!

A jégormok a reggeli nap tiszta tűzében óriás ametiszttekké változnak. A jégnek violás kékje keveredik a pitymallat rózsaszínével és meleg színezést kap minden. Az ég aljára kondor-bodor aranyfelhőket, felszőkellő szárnyas lángcsóvákat, csipkézett bérc-silhouettekét hímez a reggel, ez a világszép napkeleti királyleány. Mintha minden az öröm mámorában usznék, valamint itta az első fényt; — s mintha minden felfelé emelkednék, a völgyek illatos páráiban, az égbelátó hegyek tündöklésükben. Sursum corda. Ez a nagy fenséges némaság maga olyan, mint a végtelen hatalmas örömujjongás; száz és száz kipirult jégtető színpompájával zengi: sursum corda. Én nem csak láttam, hanem valósággal hallottam ezt a képet.

A Hasli Scheidegg (1961 m).

És lábam megérintette a csúcs havát. A Jungfrau ezüstös szeplőtelen havát. Ah, nem is akarok arra gondolni, hogy ezt a havat valaha a lifteken ideszállított parlagi kíváncsiság fogja összetaposni.

Július 22-én történt, reggel 5½ órakor. Lelkemben valósággal megkristályosodott ennek a pillanatnak emléke.

Nagy bűbajos ennek az oromnak egyénisége. Ennek az oromnak csikorgó fehér hava valami gyöngédséget, hódolatot parancsol az ember szívébe. Ez a hegy bőkezűen ad az embernek üdeségéből, örök ifjúságából. Idén ez volt az első vándorlásom tíz hónap sok munkája, fejtörése és tépelődése után. Csak egypár nappal előbb még ott ültem én is a küzdelmek kohójánál és segítettem szítani a lángokat, melyeknél magam perzselődtem meg legjobban és ma — ma naiv, pirosposzsgás gyermeknek éreztem magamat, ki visszavonhatatlanul elfelejtett mindent, a mi eddig keserű volt életében és maga előtt látott jövőjéből mindent, a mi csak szép lehet, legyen az pillangószerű ábránd vagy hatalmas esemény. Ezt tette velem a Jungfrau hava. Ez a szépség ereje. Gyermekebb voltam hitemben, de férfibb érzéseimben.

S minő körkép! Azt mondják, hogy a perzsa nyelv szókincse a leggazdagabb. Én azt hiszem, hogy a világ összes nyelveiben nem volna elég szép szó arra, hogy e körképekről kellő fogalmat nyújtson. Minden részlet, melyet elmondunk, csak kitörött mozaik lesz. Mint a Márkus-templom képein, meg fog látszani mindenütt az összeillesztés határvonala.

Minden részlet a természet nagy történetének egy-egy eseménye. A közelben minden olyan nagy és vakító, hogy a lelkem kicsiny tükre csak csillog, de nem adja vissza a való képeket. A távolban, mint fehér kráterek csipkés széle, a pennini Alpok hatalmas öble övezi a kék völgyeket. Egész Wallis fölött a Weisshorn uralkodik. Mérhetetlen és mégis filigrán élekkel épül bele a ráboltozódó lebegő kék kárpítokba. Mellette a Monte Rosa összetömrül a Mischabel csúcsok ragyogó délibábjával.

És lábaink előtt a boldog kanton, Bern mesevilága. A fehér amazon ragyogó birodalmából messze kanyarog le az Aletsch jég-Nulla hatalmas kék sellőivel. Körülötte az óriás ezüst romok, a Berner Oberland Herkulesei. A másik oldalon fölcsilámló tavak, napsütötte rétek, a thuni partok minden ablakában élni vágyó virág és virágzó élet. Bernet Rózsa, ki eddig szótalannul bámult a napfényben vibráló, illatot lélekző mélységek felé, hirtelen megszólalt. Csak ennyit mondott: »Monsieur, nézze ez az én hazám. Ilyen az én hazám«.

Királynő nem szólhat önérzetesebben és menyasszony nem beszélhet boldogabb és édesebb hangletéssel, mint a hogyan ez a pár szó elhangzott. És én követtem a leány tekintetének utait a remegő reggeli verőfényben és percek múlva csak annyit mondtam: »Irigylem«. Ennél többet és nagyobbat valaki, a ki mindenütt arra a tenyérnyi, de legeslegszebb szülőföldjére gondol, nem mondhat.

Hiába, az ember szíve csak annak a földnek a porából formálódott, a hol a bölcsőnk ringott. Abból a pár szóból is kiéreztem, hogy ez az egyszerű grindelwaldi leány meg ez a szépséges Jungfrau mégis csak *vérrokonok*.

Félhétkor elhagytuk az Alpesek leggyöngédebb nimbuszszal övezett ormát. A leszállás nagyon hamar ment végbe. Csak a Roththal-nyereg alatti nagy »Schrund« átugrásánál kellett figyelemmel lennünk arra, hogy az alsó part az előző napok sok karavánjának súlya alatt nagyon meglazult. Minden jól ment, csak megfogott a hinár. Miféle hinár lehet ebbe a kristályos hóba elrejtve? Hát bizony ez a kristályhó épen úgy lehúzza és el nem eresztí foglyát, mint a legszövevényesebb zsombék. Véletlenül úgy ugrottam, hogy egyik lábam belekerült Brawand Ulrich majd félméterre lemélyesztett lábnyomába. Egy pillanat alatt körülformálja az egész lábat a tömör hó, mint a szobor formája az öntvényt — és a vergődő vándor valósággal belefagyott az örökös jégbe. Embereimnek is úgy kellett kifaragniok a szemcsés tömegből lábamat, hogy aztán annál fürgébben futhassak tovább. A magasságokról ragyogva és tüzesen szállott alá a tökéletes nyári reggel. A Jungfraufrn selymesen hullámozott le a világ legszebb tere, a Concordia-tér felé, a melyhez képest Páris hasonnevű tere tenyérnyi semmiség. Itt e csillogó jég-Tuileries között zajlottak le a természet fehér forradalmi. Az óriás Aletsch fölött reszketett az irizáló levegő. És a szívekben is reszketett valami, csillogós és szívarványos valami, a Jungfrau örök ünnepének hangulata. S a mint lefelé haladtunk, szinte emésztővé vált a glecserek visszavert heve, — mintha a porhanyó hó helyett izzó parázson ballagnánk, égett az arc és égett a szem. De égett a lélekben is valami: a Jungfrau iránti örökifjú szerelem ki nem alvó szikrája.

Mikor az Eismeer állomásához közeledtünk, fogalmát alkothattunk magunknak e »zimankós« nyár veszedelmeiről. Lépten nyomon kísértett az a kezdetben ropogó, azután sercegő zaj, melyet a jégtömbök összeomlása és leválása okoz. A nyomainkat elborító és utainkat keresztező romok figyelmeztettek, hogy itt bizony tilosban járunk és könnyen megragadhatnak a hóbirodalom varázsának titkos őrei, az elrejtőzött veszedelmek.

Tizenegy órakor bent ültünk a Jungfrau-vasút kocsijában, a villamos gyorsasággal élvező utascapat között, melyet nem az érzések mélysége, hanem a »circenses« jelszavának új változatai csálnak ide a magasba. A Scheideggen egy pohár veltlinivel felköszöntöttük a két szép berni leányt — a Jungfraut, meg — Bernet Rózsát; aztán lassan leereszkedtünk az erkélyes berni házacsákák közé, melyek virágcserepes ablakaiból a legszebb virágzálak, azok a bársonypruszlikus, ezüstcsattos asszonyok üdvözölték a hazatérőket. A grindelwaldi állomáson Brawandot két göndör pufók gyerek várta — »Apácska, apácska, mit hoztál nekünk a Jungfrau tetejéről?« A naptól kicserzett óriás ragyogó arccal omlott oda a két apróság elé. És ez is szép volt. A természet magasztos költeményeinek a legszebb befejező refrainje a szeretet.

*

*

Mikor aug. 1-én Grindelwaldtól megváltam, hogy a Gottardon át leszaladjak az aostai völgybe, új meg új fejezeteket beleírni életembe a hegyek költészetéből, megálltam Interlakenben egy napra. Nem Interlaken világhírének kedvéért; nem is azért a sok élő és élettelen bájért, mely Interlakent és környékét ékesíti, hanem azért, hogy a Heimwehfluhról visszanezzek a Jungfrau felé. Az ember ellenállhatatlan vonzódással keresi föl azokat a pontokat, a hol fiatal korában, gyerekfejjel megfordult. Gyermekes szeretnének lenni újra — s a hely és hangulat illuziókat képes kelteni. Felkerestem a helyet, melynek neve találóan fejezi ki azt az érzést, mely engem is újra felcsalt e ponthoz; valami honvágyyszerű vágyakozással törtetem keresztül a parkszerű erdőn a Heimwehfluh magaslatára. Fölcsaptam akkori kis úti naplómát, a milyent minden fiú

vezet, mikor még leányos a lelke. »1892. július 9. egy pillantás a Jungfraura elég, hogy elrabolja egészen az ilyen magamféle fiú szívét.« Így írtam akkor. S mikor ma átnéztem az ezüstruhás hótündérre, mely ép olyan derűsen mosolygott le a meleg nyári ég gyöngéd kékjéről, mint akkor a tizenhét éves fiúra, éreztem, hogy az akkori szerelem nem változott, mert nem változott e szerelem tárgya sem. Nem változott, csak bensőségesebb lett és érettebb, az akkori ideálban ma még jobban láttam meg a legszebb vonásokat.

Az Abendberg terraszán megteáztam, magánosan elégedetten. A haldokló pír remegve, meseszerűen, észrevétlen lassúsággal telepedett le a három nagy hegyre. A thuni tó hullámnzó aranyná változott. Én meg nem győztem eléggé nézni. Mint a ki egy nagy művésznőt minden szerepében akar látni, úgy kerestem a képek változatosságát. Megnéztem a Jungfraut rózsaszínűen, hidegen, ködösen; megnéztem a kövér rétek fölött, hol egetverően tolul a szabad mennyboltozatba, megnéztem a fák lombkoszorújába befonódva, hol a sötét leveles emeli alabastromformáit, megnéztem az Unspunnen várablakainak rájáiban, hol a mult idők emlékei között régies, tűnedező miniaturré válik. Mikor Interlaken felé ballagtam, megláttam csillagpalástjában is.

Lenn az alatt ropogott a tűzijáték és ujjongott a tömeg, ünnepelték zajosan a Bundesfest évfordulóját. A hazafiság megnyilvánulása nemzetközi látványossággá változott. Roppant keveset érdekeltek a sistergő rakéták, ép oly keveset az a parádés szép gyülekezet. Ott fűnt a magasban állott az igazi »Bund« — az Eiger, Mönch és Jungfrau, a három bérc összefogódzva egymás mellett. A merésznek, az erősnek és a szépnek szent és örök szövetsége. Állanak szilárd szövetségben és állani fognak a természet megtámadhatatlan köztársaságában, míg csak el nem jön a Vég, mely mindenneknek vége.

A madárvédelem fejlesztése társadalmi úton.

Közli **Máday Izidor**, az »Országos Állatvédő-Egyesület« elnöke.

A madárvédelem Magyarországon a földmivelésügyi minisztérium ügykörébe tartozik, mely idevágó összes intézkedéseiben a Herman Ottó szakavatott vezetése alatt álló kir. magyar ornithologiai központra támaszkodik.

E központ indítványai és javaslatai révén folyik a madárvédelmi törvények és rendeletek alkotása és kiegészítése, a magyar madárvilág tanulmányozása, a szakismeretek terjesztése, a gyakorlati útmutatások népszerűsítése, az okszerű madárvédelem eszközeinek alkalmazása stb.

A madárvédelem általánosítása és az eredmények gyorsítása érdekében szükségesnek mutatkozott az, hogy a hivatalos intézkedéseket a nagy közönség a kormány intencióinak megértésével és tényleges közreműködésével támogassa.

A társadalom közreműködésének megindítását és fenntartását a Herman Ottó által 1882. évben alapított Országos Állatvédő-Egyesület tűzte ki magának feladatul, mely feladat teljesítésére ugyancsak Herman Ottó adta az első lökést, midőn már az 1900-ik évben indítványozta, hogy a nevezett egyesület tegyen lépéseket oly irányban, hogy az Észak-Amerikai Egyesült-Államokban divó Madarak és Fák napja a magyarországi iskolákban is ünnepeltessék.

Különbéle akadályok miatt az egyesület csak az 1906-ik évben valósíthatta meg Herman Ottó indítványát, midőn az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter a Madarak és Fák napjának ünneplését az ország összes népiskoláira nézve kötelezőleg elrendelte.

Ebből kifolyólag az Országos Állatvédő-Egyesület egész rendszeresen igyekezett a társadalom közreműködését kifejteni.

Az egyesület működése két főirányt követett: a nagy-közönség megnyerése és az ifjúság nevelése.

A nagyközönségben az egyesület havi folyóiratával igyekezett propagandát csinálni és azon van, hogy az állat- és madárvédelem iránt érdeklődőket minél több sikeresen működő egyesületbe tömörítse és ezeket céltudatos harmonikus összműködésben tartsa.

E végre az egyesület vidéki egyesületek alapítására alkalmas alapszabálymintákat szerkesztett és azokat a kormány által jóváhagyatta.

Egy tüzetes tájékoztató füzetet adott ki és terjesztett, melyben az állat- és madárvédő-egyesületek alakításának és fenntartásának mikéntjére nézve útmutatások adtak.

Az összes vidéki egyesületeket egy szövetségbe egyesítette, melynek központjaként az országos egyesület működik. A központ a vidéki egyesületektől semmiféle járulékot nem kíván, hanem a szövetség összes költségeit sajátjából viseli.

A központ hivatalos közlönyét a szövetséges egyesületek valamennyi tagjának megküldi, minek ellenében csak évi 50 fillérnyi minimális előfizetési díjat igényel.

Az országos egyesület új egyesületek alapítását támogatja az által is, hogy azokat ingyen nyomtatványokkal ellátja és képviselőit előadások tartására és az alakítás körül való segédkezés céljából saját költségén kiküldi.

Az ifjúság nevelése érdekében az egyesület első sorban az elemi iskolákban nagyarányú akciót folytat a vallás- és közoktatásügyi kormány állandó jóakaró támogatása mellett.

E végre állandó összeköttelést tart fenn az összes tanügyi hatóságokkal és a tanítósággal, melyek rokonszenvesen segítik elő az egyesület akcióját.

Az akció főbb eszközei közé tartozik az egyesület által kiadott Gyerme kn a p t á r, mely állat- és kivált madárvédő-olvasmányokat nyújt és az utóbbi évben 127,000 példányban kelt el az iskolák körében.

Az egyesület az akciójában közreműködő tanítóság iránt való elismerésének jeléül a 10 fillérért árúsított Gyerme kn a p t á r árából egy fillért a tanítók özvegyeinek és árváinak segélyezésére szánt alapba juttat.

Az iskolai akció legfőbb tényezőjét a Madarak és Fák napja intézményének fejlesztése képezi. Az egyesület abból a célból, hogy a tanítóknak a nap ünneplése körül való teendői megkönnyíttessenek, már két ízben irodalmi pályázatot hirdetett oly munkák írására, melyek a néptanítóknak a nap miként ünneplésére nézve útmutatást és előadási mintákat nyújtanak.

A pályamunkákat madárvédelmi szempontból mindkét esetben a királyi magyar ornithologiai központ bírálta meg és a kiadásra érdemesített és jutalmazott 14 pályamunka most már két sorozatban és 4 kiadásban forog közkézen a tanítók körében, a kik a munkákat ingyen és portómentesen kapják kézhez.

Egy harmadik irodalmi pályázat kiírása most van folyamatban.

A Madarak és Fák napjának 1906. évben történt rendszerezése óta a nap ünnepléséről évenként számos iskolából érkezett jelentés látott napvilágot napilapokban és folyóiratokban.

Az egyesület azonban nem bírt kellő tájékozottsággal aziránt, hogy a Madarak és Fák napjának ünneplése mennyiben vert gyökeret az iskolákban és mennyiben felelt meg a miniszter intencióinak és az intézmény céljának.

Ezen segítettő az egyesület az 1910-dik évben egyelőre kísérletképpen a tanügyi hatóságokhoz és a tanítósághoz azzal a kéréssel fordult, hogy a nap megünnepléséről az iskolák jelentést tegyenek és a jelentéseket feldolgozás és összeállítás végett az egyesülethez küldjék be.

Ez első lépésnek eredménye az volt, hogy már az első évben 1407 iskolából érkezett jelentés, melyek feldolgozását és összeállítását az egyesület egy külön évkönyvben adta ki és azt minden iskolának ingyen és portómentesen megküldötte.

A második 1911-dik évben már 2814 iskolából érkezett jelentés és a most munkában levő harmadik évkönyv már 6005 iskola jelentésével számol be, mely emelkedés aránya igen öröndetesnek mondható.

Itt kell megemlítenem, hogy az egyesület a Madarak és Fák napjának megünnepléséről szóló jelentések összeállításának egyöntetűsége érdekében, a jelentésekre nézve kérdőíveket állapított meg, adott ki és terjesztett a tanítóság körében. Az ezidőszerint 10 pontban foglalt kérdések kiterjeszkednek az

iskola és a tanulók statisztikájára, arra a kérdésre, hogy az ünnepély szabadban folyt-e le, az ünnepély programjára, a közreműködőkre, az Országos Ifjusági Madárvédőligára stb.

Az egyesület abból a szempontból, hogy a Madarak és Fák napjának iskolai ünnepe egész jelentőségével érvényesüljön, minden ide vonatkozó kiadványaiban hangsúlyozza, hogy az iskolásgyermek a Madarak és Fák napjára úgyszólván egész éven át előkészítettessenek.

Az egyesület ennek a célzatnak elősegítése végett 1907-ben megalkotta az iskolásgyermek körében az Országos Ifjusági Madárvédőligát.

Ez a liga minden alapszabály nélkül való, és egyszerűen egy a madarak és általában az állatok kímélését ígérő fogadalmon alapul, melynek megértésével és letevésével bármely iskolás gyermek az egész országra terjedő liga tagjává válik és erről az iskola tanítója által kiszolgáltatott és nevére szóló tagsági lapot kap.

A tagsági nyomtatványok mind az egész országra nézve az Országos Állatvédő Egyesület nevében vannak kiállítva, a mely egyesület az összes nyomtatványokat saját költségén állítja ki, és az iskoláknak ingyen és portómentesen küldi szét.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter közbelépése folytán a belügyi miniszter is hivatalosan hozzájárul ahhoz, hogy az Országos Ifjusági Madárvédőliga a fent érintett egyszerű alakban alapszabályok nélkül működhessek.

A ligába eddig belépett iskolásgyermek száma meghaladja a 350 ezret és a liga szervezésének gyorsítása céljából az Országos Állatvédő Egyesület a szervezés mikéntjére nézve útmutatást nyújtó munkát készített, mely most van elbírálás alatt.

Az Országos Állatvédő Egyesületnek az iskolákban folytatott és fent vázolt akcióját, mely a Gyermeknapterjesztésén, Madarak és Fák napja intézményének fejlesztésén és az Országos Ifjusági Madárvédőliga szervezésén alapul, hat évi céltudatos munka után a közoktatásügyi kormány az egyesület kimerítő emlékiratának teljes méltánylásával most már hivatalosan elismerte és az egyesületnek a népiskolák keretében kifejtett tevékenységét jóváhagyásával engedélyezte.

A közoktatásügyi miniszter úr az összes tanügyi hatóságokhoz intézett rendeletében és köriratában (53,402. sz. a. f. év június hó 22-én) azokat értesítette, hogy az egyesületet a szóban forgó hármas ágazatú akciójára felhatalmazta, a tanügyi hatóságokat pedig felhívta, hogy az egyesület idevágó megkereséseinek tegyenek eleget és az egyesületet működésében minden irányban támogassák.

Az egyesület állandóan támogatja a szövetséges vidéki egyesületeket az okszerű madárvédelem fejlesztésére irányuló törekvéseiben, a mennyiben szószólójuk a földmivelési minisztériumnál és a királyi magy. ornithologiai központnál, nyomtatványokkal igyekszik a madárvédelmi ismereteket népszerűsíteni. Ide tartozik többek között: Csörgey Titus a K. M. O. K. titkárának „Gyakorlati madárvédelmünk 1909—11. évben” című, az Aquilában megjelent jelentésének az intézet vezetőjének, Herman Ottó igazgatónak engedélyével külön lenyomatban történt kiadása és terjesztése.

Ide sorozható továbbá az is, hogy az egyesület a magyar földrajzi intézetnél a vidéki állat- és madárvédő egyesületek érdekében kieszközölte, hogy a K. M. O. K. ellenőrzése mellett megjelenő madárképes levelezőlapok lényegesen kedvezményes árban engedtetnek át az egyesületeknek.

Az egyesület továbbá a Kühnel-féle fészekodúgyárral megállapodásra jutott az iránt, hogy a vidéki egyesületek madárvédelmi eszközöket a szállítási költségek elengedésével kapják és ezekből bizományi raktárakat tartsanak. A vidéki egyesületek mindenestre hézagoss és a valóságon alul maradó jelentései szerint az utolsó évben több mint 3000 fészekodút helyeztek el.

Midőn ezekben nagyjában beszámolni kívántam arról a tevékenységről, melyet az Országos Állatvédő-Egyesület a madárvédelemnek társadalmi úton való felkarolása érdekében kifejtett, hálás érzettel emlékezem meg a földmivelésügyi és vallás- és közoktatásügyi miniszter uraknak az egyesület irányában tanúsított pártfogásáról, mely az állami költségvetésben is kifejezésre talált és őszinte köszönettel tartozom a K. M. O. K. igazgatójának, Herman Ottó-nak, nagyrabecsült barátomnak és munkatársainak, a kik lekötelező előzékenységgel részesítették az egyesületet szakszerű támogatásukban.

Förderung des Vogelschutzes im Wege der Gesellschaft.

Von **Isidor v. Máday** Präsident des Landes-Tierschutz-
Vereines.

Der Vogelschutz in Ungarn gehört in den Wirkungskreis des Ackerbauministeriums, welches sich in allen einschlägigen Verfügungen auf die, unter Leitung des fachbewährten Otto Herman stehende Königl. Ungar. Ornithologische Zentrale stützt.

Auf Grund der Vorschläge und Gutachten dieser Centrale erfolgt die Schaffung und Ergänzung der Gesetze und Verordnungen zum Schutze der Vögel, das Studium der Vogelwelt, die Verbreitung der Fachkenntnisse, die Popularisierung der praktischen Anleitungen, die Anwendung der Geräte für den praktischen Vogelschutz usw.

Im Interesse der Verallgemeinerung des Vogelschutzes und Beschleunigung der Erfolge, erwies es sich als notwendig, dass das grosse Publikum die amtlichen Verfügungen, den Intentionen der Regierung gemäss mit tatkräftiger Mitwirkung unterstützte.

Die Anregung und Erhaltung der gesellschaftlichen Mitwirkung hatte der im Jahre 1882 von Otto Herman gegründete Landes-Tierschutzverein sich zur Aufgabe gemacht, zu deren Erfüllung eben Otto Herman den ersten Anstoss gab, als er bereits im Jahre 1900 den Antrag stellte, dass der Verein Schritte unternehmen möge, dass der in den Vereinigten Staaten von Nord-Amerika bestehende »Vogel- und Baumtag« auch in den ungarischen Schulen gefeiert werde.

Verschiedener Hindernisse wegen konnte der Verein erst im Jahre 1906 den Antrag Otto Hermans verwirklichen, als der damalige Minister für Kultus und Unterricht die Feier des Vogel- und Baumtages in allen Elementarschulen des Landes als obligatorisch anordnete.

Dem entsprechend bemühte sich der Verein die Mitwirkung der Gesellschaft systematisch zu organisieren.

Die Tätigkeit des Vereines bewegte sich in zwei Hauptrichtungen: die Gewinnung des Publikums und die Erziehung der Jugend.

In den Kreisen des grossen Publikums bemühte sich der Verein im Wege seiner Monatsschrift Propaganda zu machen, und ist bestrebt die für den Vogelschutz sich Interessierenden in je mehr Vereinen zu konzentrieren, und diese Vereine in zielbewusster und harmonischer Mitarbeit zu erhalten.

Zu diesem Behufe hat der Verein ein Musterstatut für die Gründung von Provinzvereinen verfasst und für dasselbe die Genehmigung der Regierung erwirkt. Der Verein verfasste und edierte eine besondere Schrift, welche orientierende Anleitung über die Konstituierung und Tätigkeit neuer Vereine enthält.

Sämtliche Tier- und Vogelschutzvereine in der Provinz alliierte der Landes-Tierschutzverein in einem Verbands, als dessen Zentrum der Landes-Tierschutzverein wirkt.

Das Zentrum fordert von den Provinzvereinen nicht nur keine Beiträge, sondern bestreitet sämtliche Kosten des Verbandes aus eigenen Mitteln.

Der Landesverein versendet seine Monatsschrift, als Organ des Verbandes an sämtliche Mitglieder aller dem Verbands angehörenden Vereine und erhebt hiefür nur den minimalen Betrag von 50 Heller pro Jahr und Mitglied.

Der Landesverein unterstützt die Bildung von neuen Vereinen auch dadurch, dass er dieselben mit Gratisschriften und Drucksorten versieht, und Delegierte behufs Haltung von Vorträgen und Beihilfe bei der Konstituierung auf eigene Kosten entsendet.

Im Interesse der entsprechenden Erziehung der Jugend hat der Verein mit wohlwollender Unterstützung des Ministeriums für Kultus und Unterricht in erster Reihe in den Volksschulen eine ausgebreitete Aktion eingeleitet. Zu diesem Behufe unterhält der Verein eine permanente Verbindung mit sämtlichen Unterrichtsbehörden und mit der Lehrerschaft, welche mit Sympathie die Aktion des Vereines fördern.

Die Hauptfaktoren dieser Aktion sind: der durch den Landesverein herausgegebene Kinderkalender, welcher Lesestücke über Tier- und besonders Vogelschutz enthält und im letzten Jahre bereits in 127,000 Exemplaren in den Schulen Absatz fand.

Als Zeichen der Anerkennung für die, bei der Aktion mitwirkenden Lehrer, entrichtet der Landesverein nach jedem, mit 10 Heller abgesetzten Exemplar des Kinderkalenders einen Heller an den zur Unterstützung der Witwen und Waisen der Lehrer bestimmten Fond.

Den hervorragendsten Faktor der Aktion in der Schule bildet die Förderung der Feier des Vogel- und Baumtages.

Damit den Lehrern die Mitwirkung bei der Feier des Vogel- und Baumtages erleichtert werde, hat der Verein bereits zweimal Preis-Konkurrenzen für die Verfassung solcher Schriften veranstaltet, welche den Volkslehrern Anleitung zur Feier des Tages und Mustervorträge bieten sollen.

Die konkurrierenden Schriften wurden in beiden Fällen durch die Königl. Ung. Ornithologische Zentrale zensuriert und die prämierten 14 Preisschriften sind bereits in zwei Serien und vier Ausgaben in den Händen der Lehrerschaft, welcher der Verein diese Preisschriften gratis und portofrei verabfolgt.

Eine dritte Preisausschreibung für ähnliche Schriften bereitet der Verein eben jetzt vor.

Seit der Inaugurierung des Vogel- und Baumtages gelangen alljährlich zahlreiche Berichte über die stattgehabte Feier aus den Schulen an den Verein und wurden solche auch in Zeitschriften veröffentlicht.

Der Verein hatte aber keine genügende Orientierung darüber inwieweit die Feier des Vogel- und Baumtages in den

Schulen Wurzel gefasst hat, und inwieweit die Intentionen des Ministers und die Ziele der Institutionen verwirklicht wurden.

Um hier Abhilfe zu schaffen, wendete sich der Verein im Jahre 1910 vorläufig versuchsweise an die Schulbehörden und Lehrer mit der Bitte, dass die Schulen über die Feier des Tages Bericht erstatten und dieselben dem Verein behufs Aufarbeitung und Veröffentlichung einsenden mögen.

Der Erfolg dieses ersten Schrittes war, dass bereits im ersten Jahre aus 1407 Schulen Berichte einlangten, deren Aufarbeitung und Zusammenstellung der Verein in einem besonderen Jahrbuche veröffentlichte und jeder berichterstattenden Schule gratis und portofrei zusandte.

Im zweiten Jahre -- 1911 -- erhielt der Verein bereits aus 2814 Schulen Berichte und das eben jetzt in Vorbereitung befindliche Jahrbuch für 1912 enthält Berichte aus 6005 Schulen, welches Anwachsen als erfreuliches Moment bezeichnet werden muss.

Hier muss erwähnt werden, dass der Verein behufs gleicher Grundlage der Zusammenstellung der Berichte einen Fragebogen verfasste und in den Kreisen der Lehrer verbreitete. Der Fragebogen enthält derzeit 10 Punkte, welche sich auf die Statistik der Schule und Schüler -- auf die Frage, ob die Feier im Freien abgehalten wurde -- auf das Programm der Feier, -- auf die Mitwirkenden -- auf die Landesliga der Jugend zum Schutze der Vögel usw. beziehen.

Aus dem Gesichtspunkte, dass die Schulfeyer des Vogel- und Baumtages in ihrer ganzen Bedeutung sich geltend machen möge, betont der Verein in allen diesbezüglichen Editionen, dass die Schulkinder für den Vogel- und Baumtag gewissermassen das ganze Jahr hindurch vorbereitet werden mögen.

Der Verein hat behufs Erreichung dieses Zieles im Jahre 1907 in den Kreisen der Schulkinder die »Landesliga der Jugend zum Schutze der Vögel« gegründet.

Diese Liga entbehrt absolut jedes Statuts und beruht einfach auf einem Gelöbnis der Schonung der Vögel und überhaupt aller Tiere. Mit dem Verständnis und der Ablegung des Gelöbnisses kann ein jeder Volksschüler Mitglied der auf das

ganze Land sich erstreckenden Liga werden und erhält vom Volksschullehrer eine, auf seinen Namen ausgestellte Mitgliedskarte.

Die Drucksorten der Liga lauten für das ganze Land im Namen des Landes-Tierschutzvereines, welcher die sämtlichen Drucksorten auf eigene Kosten herstellen lässt und den Schulen gratis und portofrei zur Verfügung stellt.

Über Intervention des Ministers für Kultus und Unterricht hat auch der Minister für Inneres seine Genehmigung dazu gegeben, dass die Liga in der oben erwähnten einfachen Form ohne Statuten bestehen und wirken dürfe.

Die Anzahl der bisher der Liga beigetretenen Schulkinder übersteigt die Zahl von 350,000. Im Interesse der Beschleunigung der Verbreitung der Liga, hat der Landes-Tierschutzverein eine Anleitung zur Organisierung der Liga verfassen lassen, welche eben jetzt unter Zensur steht.

Nach sechsjähriger zielbewusster Arbeit hat sich der Landes-Tierschutzverein mit einem erschöpfenden Memorandum an den Minister für Kultus und Unterricht gewendet, der nunmehr die von dem Verein in den Volksschulen geleitete Aktion, welche auf der Verbreitung des Kinderkalenders, der Förderung des Vogel- und Baumtages, und der Organisierung der Vogelschutz-Liga beruht, amtlich anerkannt und die Tätigkeit des Vereines innerhalb der Schulen offiziell genehmigt und gestattet hat.

Der Minister für Kultus und Unterricht hat mit Verordnung und Zirkular (s. Z. 53,402 I. J. den 22. Juni) sämtliche Unterrichtsbehörden verständigt, dass er den Verein zu der erwähnten dreifachen Aktion ermächtigt hat, die Unterrichtsbehörden aber aufgefordert, dass sie dem diesbezüglichen Ersuchen des Vereines Folge geben und den Verein in seiner Tätigkeit in jeder Richtung hin tatkräftig unterstützen mögen.

Der Zentralverein unterstützt beständig die Provinzvereine in ihren Vogelschutzbestrebungen, insofern er ein Fürsprecher derselben bei dem Ackerbauministerium und der Kön. Ungarischen Ornithologischen Zentrale ist und bestrebt ist, mit Druckschriften die Vogelschutz-Kenntnisse zu popularisieren. So hat unter anderem der Verein die Arbeit des Sekretärs

Titus Csörgey über den »Praktischen Vogelschutz in Ungarn 1909—1911«, welche im Jahrbuch der K. Ung. Ornithologischen Zentrale »Aquila« erschienen ist, mit Genehmigung des Direktors Otto Herman in Sonder-Abdruck herausgegeben und verbreitet.

Auch hat der Verein bei dem Geographischen Institut (Aktiengesellschaft) erwirkt, dass die, von demselben herausgegebenen, unter Kontrolle der Ornithologischen Zentrale erscheinenden Vogel-Bilder-Korrespondenzkarten den Provinzvereinen zu bedeutend ermässigten Preisen abgegeben werden.

Weiters hat der Verein mit der Kühnlschen Fabrik für Vogelschutzgeräte ein Abkommen getroffen, dass die Provinzvereine die Geräte frachtfrei erhalten und von denselben ein Kommissionslager errichten.

Die Provinzvereine haben nach den lückenhaften und unter der Wirklichkeit bleibenden Berichten im letzten Jahre über 3000 Nistkästchen angebracht.

Indem ich im Vorhergehenden im ganzen und grossen Rechnung ablegen wollte über die Tätigkeit, welche der Verein im Interesse der Mitwirkung der Gesellschaft zu Gunsten des Vogelschutzes entwickelt hat, erwähne ich mit dankbarem Gefühl das Wohlwollen der Minister für Ackerbau sowie für Kultus und Unterricht, welches auch in dem Staatsvoranschlage Ausdruck gefunden hat und spreche meinen aufrichtigen Dank meinem geschätzten Freunde Otto Herman, dem Leiter der Ornithologischen Zentrale und seinen Mitarbeitern aus, welche mit verbindlicher Zuvorkommenheit dem Vereine ihre fachgemässe Unterstützung zuteil werden liessen.

Der Vogel am Nest.*)

Von Prof. Dr. **Martin Braess** in Dresden.

Wer wüsste nicht aus eigener Anschauung und Erfahrung einen Beitrag zu diesem ansprechenden Thema zu liefern! Es gibt kein reizenderes Bild, keinen lieblicheren Anblick, als ein Vogelpärchen, wenn es in einem versteckten Winkel sein Nest baut, eine Vogelmutter, die brütend auf den Eiern sitzt und den Beobachter mit grossen seelenvollen Augen anschaut, als wollte sie bitten: zerstöre mir nicht mein einziges Glück! Das Elternpaar, wie es abwechselnd herzufliegt, um den Kleinen Bissen um Bissen zu reichen — ein ganzes Buch könnte man schreiben, und doch würde man den Stoff niemals erschöpfen: mit jedem neu erwachenden Lenz hundert neue reizvolle Bilder!

Nestbau und Kinderpflege, das sind wohl die grössten Ereignisse in dem Leben unsrer gefiederten Freunde. Dem Wipfel des Baumes, dem niederen Strauchwerk, einem Astloche, dem flachen Boden, oder gar einer Erdhöhle hat das Vogelpärchen sein Nest anvertraut, das nun wochen- und monatelang den Mittelpunkt für das kleine Vogeldasein bildet. Die freien Segler der Lüfte, die vielleicht vor ein paar Tagen erst von der weiten Reise heimgekehrt sind, mit einemmal haben sie sich sesshaft gemacht: tagsüber nur kleine Ausflüge, kaum ein paar Kilometer weit; die Nacht aber verträumen sie im oder am Nest, das Köpfchen unter dem Flügel versteckt — kleine, hilflose Geschöpfe.

Ist schon bei der Auswahl des Nistplatzes und bei dem Bau der Kinderstube das Vogelpärchen aufs ängstlichste bemüht, das stille, verborgene Plätzchen jedem unberufenen Blick zu entziehen, so wächst diese Sorge doch noch von Tag zu Tag bis zu dem Augenblicke, wo die Kleinen den ersten Schritt in

*) Aus der »Ornithologischen Monatsschrift«.

die Welt wagen, die ihnen ach! oft so feindlich gesinnt ist. Nur die grossen Vögel, die wehrhaften, welche leicht jeden Feind in die Flucht schlagen können, sind natürlich in dieser Beziehung weniger ängstlich, namentlich dann, wenn sie mit vielen ihresgleichen in grösseren oder kleineren Kolonien brüten. Hier gibt es nichts zu verheimlichen; schon die Menge der Bewohner verrät jedem die Ansiedlung. Aber der Platz ist für den heimlich heranschleichenden Vierfüssler meist unerreichbar, und der gefiederte Räuber wird von den hundert und tausend Vogelaugen zur rechten Zeit bemerkt; den vereinten Kräften muss auch der stärkere Feind weichen.

Anders der kleine, fern von allen Genossen brütende Vogel. Jede seiner Handlungen wird, wenn man so sagen will, immer von dem Gedanken begleitet und beherrscht: wie verbirgst du das Nest, oder — falls es entdeckt ist — wie wendest du noch im letzten Moment die drohende Gefahr von ihm ab? Ob der Vogel dabei bewusst, d. h. denkend handelt oder unbewusst, also instinktiv das Richtige trifft, das ist eine Streitfrage, deren Beantwortung jedem einzelnen überlassen bleiben muss. Es kommt ganz auf den Standpunkt an, den wir der Tierseele gegenüber einnehmen wollen.

Schon die Art, wie der Vogel, namentlich der Bodenbrüter, das Nest verlässt und wieder zu ihm zurückkehrt, zeugt von bewundernswerter Vorsicht und ist für die Erhaltung der Familie von grösster Bedeutung. Die Feldlerche z. B. fliegt niemals unmittelbar vom Nest in die Höhe, sondern läuft zunächst ein Stück am Boden hin, ehe sie sich in die Luft erhebt; das ackerfarbene Gewand entzieht den Vogel hierbei allen Blicken, oder es schützt ihn die sprossende Saat, das niedrige Gras, dass ihn niemand bemerkt. Und kehrt die Lerche wieder zum Neste, so fällt sie stets an einer etwas entfernten Stelle ein, um dann ungesehen, vom Gras verdeckt, nach dem verborgenen Nestchen zu rennen. Wachteln, Rebhühner, Sumpfhühner, selbst die grossen Trappen, machen es ebenso. Nie wird sich ein Trappenweibchen fliegend dem Neste nähern, sondern ganz niedergeduckt schleicht es im Getreide heran. Ueberhaupt fliegt es zur Brutzeit selten auf, wie auch das Männchen alles auffällige Gebaren vermeidet. Nähert sich jemand, so schauen ihre Augen

nur gerade über die Saat hinweg, und kommt den Vögeln die Sache verdächtig vor, so verschwinden sie ungesehen im hohen Getreide. Ein ganz ähnliches Verhalten schildert Naumann vom brütenden Kranich. Auch der Habicht verrät seinen Horst nicht so leicht. Tage- und wochenlang sucht der Jäger und — findet ihn nicht. Denn niemals schwingt sich der Habicht aus freier Luft auf den Baum ein, der seinen Horst trägt, sondern er fasst zunächst auf einem andern Wipfel Fuss; von hier hält sein Falkenauge Umschau, und erst dann, wenn keine Gefahr zu befürchten ist, fliegt der Räuber im Schutze der Bäume blitzschnell zum Horst. Auch kleine Höhlenbrüter, Meisen und Kleiber, Rotschwänzchen und andere, blitzartig schnell sind sie in der Asthöhle verschwunden, und mit derselben Hast stürzen sie wieder hervor.

Grösste Ruhe am Nistplatze! Das ist ein Gebot der Vorsicht, welches von allen einzeln brütenden Vögeln aufs gewissenhafteste befolgt wird. Die Eichelhäher z. B., die doch sonst sehr laut sind und den Frieden des Waldes so oft durch ihr hässliches Kreischen stören, verhalten sich während der Brutzeit auffallend still; leise, dass sie niemand bemerkt, fliegen sie zu Neste, und auch die Elstern, deren Schwatzhaftigkeit sogar sprichwörtlich geworden ist, können sich bezähmen und halten den Schnabel in der Nähe ihres kleinen Horstes, so dass mancher Landwirt von ihrer Wochenstube auf seinem Grundstücke keine Ahnung hat. „Ruhig Blut“ muss sich aber vor allem die Vogelmutter bei dem stillen Brutgeschäft bewahren, dass sie nicht gleich bei jeder Störung, bei jeder Gefahr hervorpoltert, wodurch sie das Netschen nur um so sicherer verraten würde. Unser Hausrotschwänzchen lässt sich nicht stören, auch wenn wir behutsam eine Ranke der Jungfernrebe an der Laube zurückbiegen, um neugierig einen Blick in die Wochenstube zu werfen. Besonders gegen das Ende der Brütezeit, wenn vielleicht schon zarte Pieptöne in den Eiern der Mutter das Leben verkünden, das sie mühevoll dem Gelege entlockt hat, sitzen die Vögel ausserordentlich fest. Es ist, als wüssten sie es, dass plötzliche Flucht dem nahenden Feinde das Nest rettungslos preisgeben würde; vielleicht ist es doch noch dem feindlichen Spürsinn entgangen, so scheint der Vogel zu denken

Ich glaube, die Zahl der Vogelnester, an denen wir bei unsern Spaziergängen in Wald und Feld unmittelbar und doch ganz ahnungslos vorübergehen, ist ausserordentlich gross. Freilich kostet dies treue Ausharren am Brutort bisweilen dem mütterlichen Vogel das Leben; schnell packt ihn der Räuber oder er fällt, wie manches Rebhun, manche Wachtel, der Sense oder Mähmaschine zum Opfer.

Am rührendsten aber offenbart sich die Liebe der Mutter, wenn diese — scheinbar wenigstens — ihre eigene Person preisgibt, um die Aufmerksamkeit des Feindes von dem gefährdeten Nest abzulenken. Da hat im dichten Geäst eines Berberitzenstrauchs die Zaungrasmücke ihr Nestchen erbaut, kaum einen Meter hoch, so dass wir zwischen den zurückgebogenen Zweigen bequem von oben hineinschauen können. Die kleine Wiege beherbergt vier junge, die ziemlich flügge sind: der alte Vogel sitzt am Nestrand, eben im Begriff, seine Kinder mit einer grünen Spannerraupe zu beglücken. Ein liebliches, reizvolles Bild! Leise piepen die Kleinen, die weitaufgerissenen Schnäbel dem alten Vogel entgegenstreckend; dieser aber blickt uns unverwandt mit seinen schönen, klugen Augen an. Regungslos sitzt er auf seinem Platze; keine Bewegung verrät die seelische Erregung. Auch das zarte Piepen der Jungen ist verstummt; sie haben ihre Köpfchen zurückgezogen, und so bewegt sich nichts als die Raupe im Schnabel der Grasmücke. Plötzlich lösen wir durch eine ungeschickte Bewegung den Bann: das „Müllerchen“ fällt zu Boden, uns vor die Füsse, und wie gelähmt hüpfte es nun mit halbgeöffneten, zuckenden Schwingen, jetzt ein Beinchen, jetzt einen Flügel nachschleppend, durchs niedere Gras davon, nur bestrebt, so schnell als möglich aus der Nähe des Nestes zu kommen. Der Unkundige folgt natürlich dem taumelnden Vogel weiter und weiter; schon glaubt man mit sicherem Griff das erbarmungswürdige Geschöpf packen zu können — aber sieh! mit einemmal schwingt es sich in den Wipfel eines Baumes, und ganz verblüfft schaut man dem kleinen Vogel nach, der so opferfreudig es versucht, seine Brut vor dem vermeintlichen Feinde zu retten.

Solche Verstellungskünste üben auch andere Grasmücken, ferner unsre Laubvogelarten, z. B. der Fitis, aber auch grössere

Vögel wie Kiebitz und Rebhun, immer dann, wenn sie ganz plötzlich beim Brutgeschäft überrascht werden. Ob es sich dabei um eine mit Bewusstsein und Berechnung ausgeführte Täuschung handelt, oder ob der Schreck es ist, der dem Vogel die Glieder gelähmt hat, dass er erst dann wieder die Herrschaft über sie gewinnt, wenn der Affekt nachlässt, sobald er nämlich den Feind nicht mehr in unmittelbarer Nähe des Nestes weiss, das müssen wir dem Urteile des Lesers überlassen. Nur einige verwandte Erscheinungen aus der Tierwelt möchte ich bei dieser Gelegenheit anführen. Zahlreiche Insekten, aber auch Amphibien, wie Laubfrösche oder Unken, „stellen sich tot“, wenn sie keine Möglichkeit sehen, dem Feinde zu entfliehen. Von Käfern nenne ich nur den Fugen- oder Pillenkäfer, den Fallkäfer und den unter dem Namen „Totenuhr“ bekannten Klopfkäfer, der sich bei Berührung so hartnäckig totstellt, dass man ihn auf eine Nadel spiessen oder an einer Flamme braten kann — er rührt sich nicht. Hier handelt es sich ganz entschieden um einen Zustand vollkommener Starrsucht. Auf der andern Seite üben auch einige der höchstorganisierten Tiere dasselbe Manöver, z. B. Freund Reineke, der schlaue Betrüger, der durch diese List schon manchem Jäger unter den Händen entwischt ist; ebenso sucht das amerikanische Opossum, wenn es den Stockschlägen der Bauern, deren Hühnerställe es gern besucht, nicht mehr entgehen kann, im Totstellen das letzte Heil. Hier handelt es sich — unserer Meinung nach — um eine beabsichtigte Täuschung. Beim Vogel aber kann man zweifelhaft sein; der starre, regungslose Blick, die unbeholfenen Bewegungen der Flügel und Beine bei der Flucht, die plötzliche Wiederkehr des normalen Zustandes: dies alles lässt uns vermuten, dass wir's hier mit einer hypnotischen Wirkung zu tun haben. Andererseits zeugen aber gerade beim Vogel so viele Handlungen von Klugheit, Ueberlegung, Berechnung, dass wir auch denen — wenigstens nicht unbedingt — widersprechen möchten, die in dem beschriebenen Verhalten der Vögel eltern eine Aeussderung des Verstandes erblicken, so schwer es uns auch fällt, zu glauben, dass der Vogel solch schlaunen Kniff, der seiner Intelligenz ebensoviel Ehre machen würde wie seiner Liebe zu Nest und Brut, absichtlich und mit vollem Bewusstsein in Szene setzt.

Noch einen andern Kunstgriff üben die Kiebitze aus, um den Eiersucher von ihrer Niststelle wegzuführen; schon Albertus Magnus († 1280) macht darauf aufmerksam. Wenn man auch noch weit von den Eiern entfernt ist, so kommen doch schon die schwarzweissen Vögel taumelnden Fluges ganz nahe herbei, umflattern und umschreien uns gar ängstlich, als wollten sie sich auf die Ruhestörer stürzen, entfernen sich wieder und erscheinen von neuem mit kläglichem Rufe. Je mehr wir uns nun zufällig den Brutplätzen nähern, um so ruhiger werden die Vögel, so dass der Unerfahrene oftmals kurz vor dem Ziele seiner Wünsche kehrt macht, weil er aus dem Verhalten der Vögel schliesst, die eingeschlagene Richtung sei die falsche. Uebrigens weiss der Kiebitz den Eiersammler und Jäger von dem Schäfer mit der harmlosen Herde wohl zu unterscheiden. Die friedlichen Wiederkäuer lässt das brütende Weibchen ganz ruhig bis dicht an das Gelege herankommen, dann erst treibt es sie mit flatternden Schwingen weg; der Hund des Jägers aber wird von den mutigen Vögeln bereits angegriffen, wenn er noch weit von der Brutstelle entfernt ist. Ja es geschieht wohl, dass die erbosten Kiebitze dem Feinde blutige Streiche versetzen und ihn so in die Flucht schlagen.

Wie die Sorge um die Brut selbst kleinen, friedlichen Vögeln oftmals einen geradezu erstaunlichen Mut einflösst, dass kann man z. B. auch an unsern Schwälbchen beobachten. Sobald sich irgend ein Raubvogel in ihrem Revier zeigt, gleich umflattern und umkreisen sie ihn; ja sie verfolgen den Verhassten eine weite Strecke, worauf sie dann frohlockend wieder zu ihren Nestern zurückkehren. Noch auffälliger ist vielleicht das Verhalten der weissen Bachstelzen, die jeden Raubvogel, ebenso den Kuckuck, den sie gleichfalls für einen solchen halten mögen, gemeinsam in die Flucht zu schlagen suchen. Aus allen Richtungen schiessen in bogigem Fluge die zierlichen Vögel herbei und ruhen nicht eher, als bis der Feind die Grenze ihres Reviers hinter sich hat. Selbst dem Menschen gegenüber kennen manche Vogeleltern keine Furcht, und zwar nicht nur die grossen Raubvögel, die Adler und Falken, sondern auch kleinere Vögel, wie Elstern, Häher u. a., ja ich weiss einen Fall, wo ein Amselweibchen auf einen jungen Burschen

stiess und ihn an der Wange verletzte, als er sich dem Neste näherte.

Die Lachmöven, die in unserm Elb- und Odergebiet an vielen grösseren Teichen kolonienweise brüten, sind auch ungeheuer aufgeregt, sobald wir den Kahn von der Kette lösen und uns nur ein Stückchen vom Ufer entfernen. Schreiend kommen sie uns entgegen geflogen, ziehen hoch in der Luft ihre Kreise, sausen dann hernieder als wollten sie nach uns stossen und schwingen sich mit kläglichem Rufe wieder in die Höhe. Von Minute zu Minute wächst ihre Zahl, wie der ohrenbetäubende Lärm ihrer Stimmen. Da klatscht es in unsern Kahn, zwei-, dreimal: flüssige Exkremente — wollen uns die Vögel mit diesen, wie es scheint, wohlgezielten Geschossen vertreiben? Manchem Feinde gegenüber mag das sonderbare Bombardement wohl Erfolg haben; aber eine Absicht liegt natürlich nicht zu Grunde. Der Schreck ist es, der solche natürliche Absonderung veranlasst; sie beruht auf nervösen Reflexen, und genau so wie Ringelnattern oder Kröten, ferner viele Käfer und Raupen stinkende Säfte aus After oder Mund treten lassen, sobald man die Tiere in Angst jagt, so sondern unter gleicher Voraussetzung Möven, Seeschwalben und viele andere Vögel ihren mehr oder weniger flüssigen Kot ab.

Nicht selten bedeckt der brütende Vogel, ehe er sein Nest verlässt, das Gelege mit Nistmaterial. Das hat den Zweck, ein zu schnelles Erkalten der Eier zu verhüten; aber auch vor unberufenen Blicken werden auf solche Weise die Eier geschützt. So zieht z. B. das Weibchen des kleinen Lappentauchers, noch ehe es angefangen hat zu brüten, stets ein Häufchen Nistmateriel vom Rande des Nestes über das Ei, dass es eben gelegt hat, ja der Haubentaucher holt, wenn er sich von seinem grossen Schilfnest entfernt, gewöhnlich erst einige Wasserpflanzen aus der Tiefe, die er über das Gelege ausbreitet. Dadurch erhalten seine Eier mit der Zeit ein schmutziges Aussehen. Das weichste Bettchen für die Eier und später für die Jungen bereitet bekanntlich die Eiderente. Ist das Gelege bald vollzählig, so rupft sie sich die zarten grauen Daunen an der Brust und am Bauche aus und bettet die Eier darauf; ja sie bildet schliesslich aus diesem kostbaren Stoff einen dichten

molligen Kranz um die Eier, von dem sie dann nimmt, um diese zuzudecken, sobald sie einmal das Nest verlässt.

Besonders vorsichtig sind, wie wir bereits gesehen haben, die Alten dann, wenn sie Junge im Neste haben. Hier soll noch auf einen bemerkenswerten Umstand hingewiesen werden, auf den Düngerexport, der von unsern Kleinvögeln mit einer Gewissenhaftigkeit betrieben wird, an der sich mancher ein Beispiel nehmen könnte. Futterbringen ist eins, aber die Kinder sauber halten und trocken legen darf auch nicht versäumt werden. Jungvögel, so sagte ich an anderer Stelle, gleichen in dieser Beziehung einem Verkaufsautomaten: schiebt man ihnen einen Bissen in den Schnabel, so löst die Schluckbewegung zugleich Bewegungen des Hinterleibs aus, und mit ziemlicher Sicherheit ist darauf zu rechnen, dass der kurze Dickdarm ein Kotbällchen ans Tageslicht fördern wird, den Rest einer früheren Mahlzeit. Das wissen auch die Vogeleltern, und an jedem Finkennest, an jedem Meisenkasten kann man's beobachten mit einem Bissen fliegt der alte Vogel zu seiner Brut und mit einem erbsengrossen weissen Päckchen beladen kommt er wieder heraus. Diesen kleinen Kotballen lässt der alte Vogel bald irgendwo aus dem Schnabel fallen, niemals aber in der aller-nächsten Umgebung seines Nestes; den dadurch würde dessen Standort dem am Boden schleichenden Räuber nur zu leicht verraten werden. Grosse und starke Vögel, namentlich auch solche, die wie die Fischreiher auf sehr hohen Bäumen horsten, oder in grossen Gesellschaften auf unzugänglichen Klippen und Felsen, wie die meisten Seevögel, kennen diese Sorgfalt selbstverständlich nicht; ja an solchen Kolonien häuft sich Unrat und Schmutz bisweilen fusshoch an.

Das Sprichwort sagt: „Ein schlechter Vogel, der sein Nest beschmutzt“; es hat vollständig recht, wenigstens in bezug auf die allermeisten Nester unsrer Kleinvögel. Da steht z. B. in der Astgabel eines vom Herbstwind entblätterten Baumes der zierliche Bau einer F i n k e n f a m i l i e. Sechs Junge sind zunächst darin aufgewachsen, bei der zweiten Brut aber nochmals vier Stück. Und trotz dieser zehn Kinder, die hier gross wurden, nicht die geringste Unsauberkeit! Das Nest könnte sofort wieder bezogen werden. In den ersten Tagen oder Wochen, wenn die

Nesthocker noch ganz klein sind, betreiben die Eltern den Düngertransport in der eben beschriebenen Weise; sind aber dann die Jungvögel schon etwas grösser geworden — an unsern Hausfreunden Schwalbe und Storch kann man's sehr gut beobachten —, so richten sie ihre Kehrseite nach dem Rande des Nestes, und mit merklichem Drucke senden sie die Ursache ihrer Beschwerde über den Rand der Kinderstube hinaus. Nur immer stubenrein! Das ist eine strenge Forderung vernünftiger Hygiene.

Wie es dem Vogel angeboren ist, sein Nest in einer bestimmten Weise zu bauen, von der er immer nur bis zu gewissen Grade abweicht, so beruhen auch alle andern Tätigkeiten, die mit dem Fortpflanzungsgeschäft in Verbindung stehen, auf altererbter Gewohnheit. Und wie ein angeborener Trieb den Zugvogel im Spätsommer oder Herbst veranlasst, wärmere Gegenden aufzusuchen und im Frühling wieder nach der Heimat, wo seine Wiege stand, zurückzukehren, so tragen auch alle Handlungen am Nest einen triebartigen Charakter. Der Ablauf der Vorstellungen vollzieht sich mit einer gewissen Notwendigkeit und löst mehr oder weniger mechanisch ganz bestimmte Strebungen aus. Und gerade dieser psychische Mechanismus ist für die Erhaltung des Individuums und seiner Nachkommenschaft von höchstem Werte. Wäre das Tier in jedem kritischen Augenblicke lediglich auf seine Urteilskraft angewiesen, wie oft würde diese versagen! Geht es uns Menschen nicht ebenso?

Jankovics Marcell könyve: Az Alpesek.

Irta: **dr. Komarnicki Roman.**

Mikor tekintetemnek szárnyai is elfáradtak már, hogy a magasságokban szálljanak a sasokkal s megtértem onnan a völgynek ölébe pihenni, — oly szeretve, oly szívesen nézem el akkoron a magányos hegyi tónak szeliden ringó, halkan merengő tiszta tükrét. Ott a síma víznek szintjén, odavarázsoltan megtalálom ismét a maga hűségében azt a világot, melyben emlékeket szedni jártam még az imént, mely komor falaival a tókatlannak békéjét őrzi, — ott a rezgő víznek tükrén lebegve megláttam újra a teremtésnek némaságukkal is fenségesen hirdető emlékköveit: a nagy hegyeket.

Most mikor már hónapok óta elszállt a búcsúnak napja, hogy utólszor jártam azokon az ösvényeken, melyeket egykoron még tekintetem is félve került, s az álomregéket merengő tiszta hegyi tó sem ad immáron a fáradt tekintetnek szelid pihenést, — most mikor szürke nehéz köd kavargog köröttem s a hétköznapi zűrzavaros hullámai: a rég elhagyott, de el nem felelt szép hegyvilágból — egy csendes őszi estén — új köntösben, régi kedves ismerős tévedt el ismét közibénk.

Egy könyv akadt a kezembe a minap: letettem, hogy újból felvegyem, hiszen belőle megszokott meghitt hangján sokszor hallott kedves sorok csengenek felém s szavára sokszor érzett nemes érzelmek rezdülnek újra lelkemnek húrjain. Az esthajnalnak bíbor gyönyörében úszó hideg Dolomitokat láttam e könyvben viszont, Tell hazájának hegyóriásait, Engadin és Bern fehér csodáit, Wallis, Savoya és Piemont jégkoronás fejedelmeit tárta elémbre e lapokon egy tiszta férfi lélek, egy nemesen érző kedély, híven tükrözve, úgy mint az a tiszta csillogó hegyi tó. Irt róluk, nem úgy mint azt mások tevék,

adott nekik színt és alakot, sajátost és utánozhatatlant, adott nekik lelket önmagából, az mi a férfijellemnek legszebb kincse, éke: az egyéniség.

A szerző neve, melyet ez a könyv magáénak vall, régóta közbecsülésben áll hegymászóink előtt; a leírások, melyeket ez a könyv felölel, sem újak már. Hol összegyűjtve a szerzőnek kisebb könyveiben, hol meg szétszórta különböző lapoknak hasábjain láttak napvilágot. Csak az alak új, melyben e cikkek sorozata újra megjelenik s ez az alak önérzetes és tiszteletre méltó: a könyv, mely homlokán „Az Alpesek” címét viseli Déchy Kaukázusával a legelső önálló magyar nyelvű alpin munka.

Szép a magában csillogó gyöngyszem s nem is ritka; de a gyöngyszemekből fűzött sor az kincset érő és csodás. Egy-két leírás még csak kikerül másnak szorgalmas s igyekvő tollából is, de a kitűnő leírások oly hosszú sora, melyek mindegyike önmagában véve is teljes és tökéletes remekmű, mindegyik díszje önmagának, mely nem tud már kimagaslani a másik fölé, ez már egy nagy és tartalmas lélekre, kész és kiforrott íróra s nagymultú, komoly hegymászóra vall.

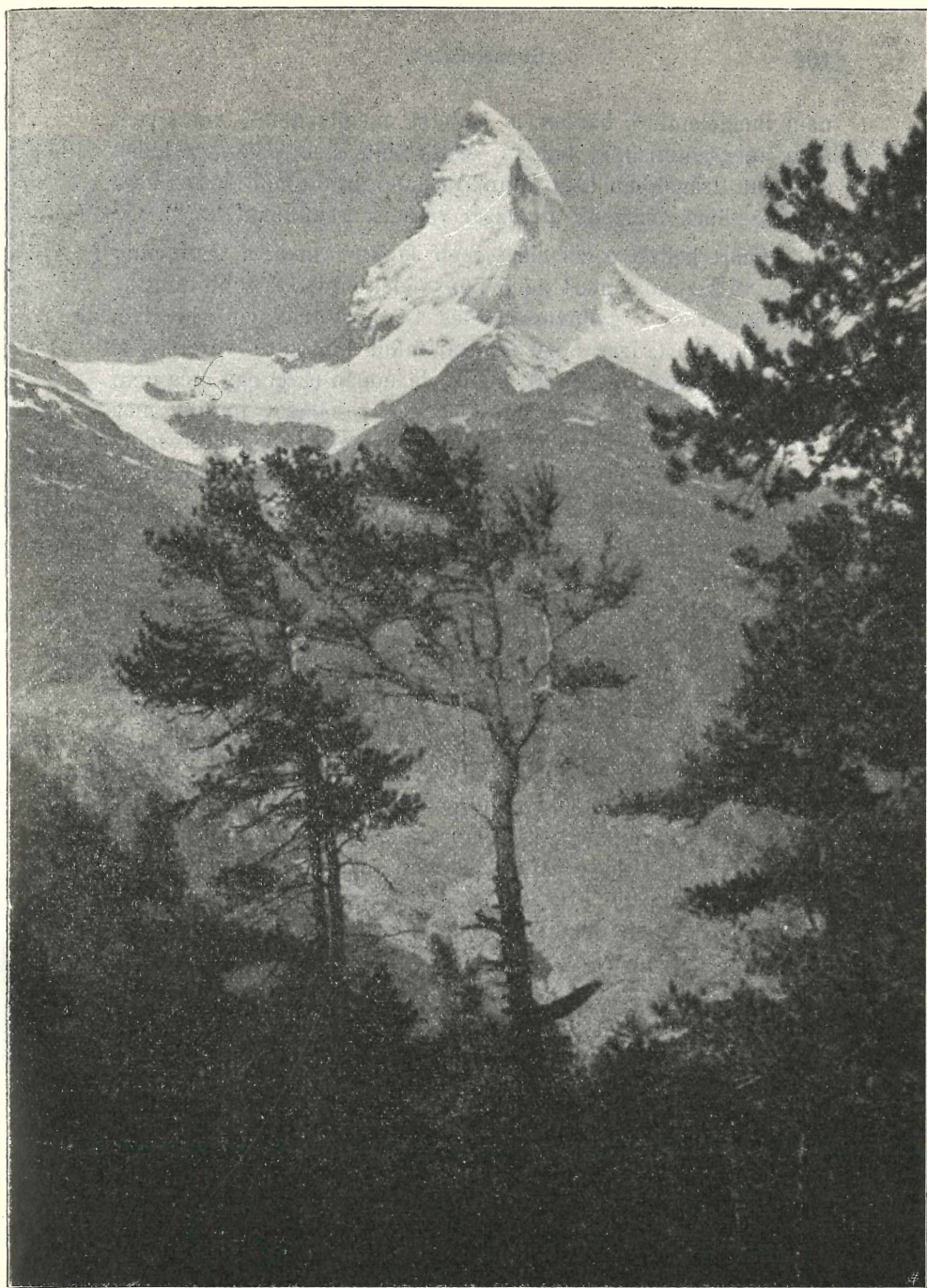
Keveset mondanánk azzal még, hogy Jankovics munkájában csak a hegyekről van szó. E könyvben az a férfiú, ki munkája első lapján képmásával megnyerően üdvözöl, életének egy részét tárja elénk, azt a részét életének, annak legboldogabb, de egyúttal legnehezebb óráit, melyeket abban a világban élt át, melynek tisztaságához a völgy felérni sohasem tud s melynek veszélyei az élet legkomolyabb pillanatainál is sokkal nehezebbek.

Csaknem egy évtizedet ölelnek fel e könyvben leírt hegyi utai, de nincs közöttük egy sem, mely a természet hangulatának visszaadásában ismétlése lenne egy másiknak. Más volt a Tofana vagy a Matterhorn nagyszerűségét bearanyozó derű, más a Marmarole sziklavilágára nehezedő ködös borulat, más a Winklertoronyra lecsapó hófergeteg, vagy a Pizzi di Palù gerincét ostromló vihar, más az Antelao holdas éje, más a Champexi tó tükörén megrezzenő biboralkonyat és más a Piz Julier ormáról feltáruló téli világ fehér tisztasága: csak az egyén maradt ugyanaz, ugyanaz a négy országban szétszórta alpok minden csúcán, az egyeneslelkű, melegszívű férfiú. Járta be

légyen mint független ifjú a Dolomitok világát, lépett bár mint fiatal férj a Matterhorn bűvkörébe, vagy üdvözölte a havasokból mezőhátas otthonába megtérő édesanya kicsiny fiacskáját, életének e különböző korszakaiban is egyformán megőrizte teljes tisztaságában azt, mi nemcsak utainak, hanem tollának is vezérfonala volt: a természet iránti ideális szeretetét.

Európa nyugati országaiban az alpin irodalom természetes fejlődési meneten esett át, lépést tartva azzal, mint válik idővel mind bensőbbé az embernek viszonya a hegyekhez. Nemde, sajátságos, hogy hazánkban, hol Jankovics cikkei előtt alpin irodalmunk alig mutat fel egy-két számbavehető kísérletet, az ő leírásaiban egy oly magas színvonalú alpin szépirodalom támad, melyet a külföldnek magas fejlettségű alpin szépirodalma aligha lesz képes túlszárnyalni. Ami szózat minálunk eddig az alpinizmus propagálására kélt, az nem talált visszhangra; a nyugaton oly élénken lüktető alpin mozgalom hullámai minálunk észrevétlenül símulnak el. Egyrészt a hegyekhez nem szokott magyar faj idegenkedése, másrészt a társadalomnak maradi felfogása, mely nem tudta fellelni az alpinizmusban azt a fenkölt hivatást, melyet neki a művelt nyugat tulajdonított, útját állta annak, hogy az alpin élet nálunk is termékeny talajra találjon. Ez magyarázza meg azt, hogy miért kellett Jankovicsnak irányában a könnyen hevülő, magyar szívhez szóló szubjektív irányt használni. Kétségtelen, hogy az objektív irányban is alkalom nyílik az írónak művészetét érvényre juttatni, sőt benne művészetnek érvényesülnie kell is, ha nem akarja, hogy leírása száraz adatok halmazává váljék. De aki a síkság lakói előtt a hegyeket pusztán méreteikben, vadságukban s veszélyeikben akarná szemük elé varázsolni, annak hiábavaló lenne fáradozása, mint azé ki a vaknak színekről beszél. Mert akiknek e jelenségek ismeretlenek, azok át sem fogják érezhetni azt a hatást, melyet a hegyi élet már öntudatlanul is felébreszt a megértő lélekben.

Ami az embert a hegyek közé vonzhatja, az csupán azok az érzelmek lehetnek, melyekkel a kedély a hegyvilág jelenségeire reagál. Csak a szubjektív író lesz képes megérteni, hogy melyek lehetnek ez érzelmek: hogy a hegyek óriási méretei nem nyomasztók, hanem felemelők, hogy komorságuk

Matterhorn (a Rifflalpról nézve).

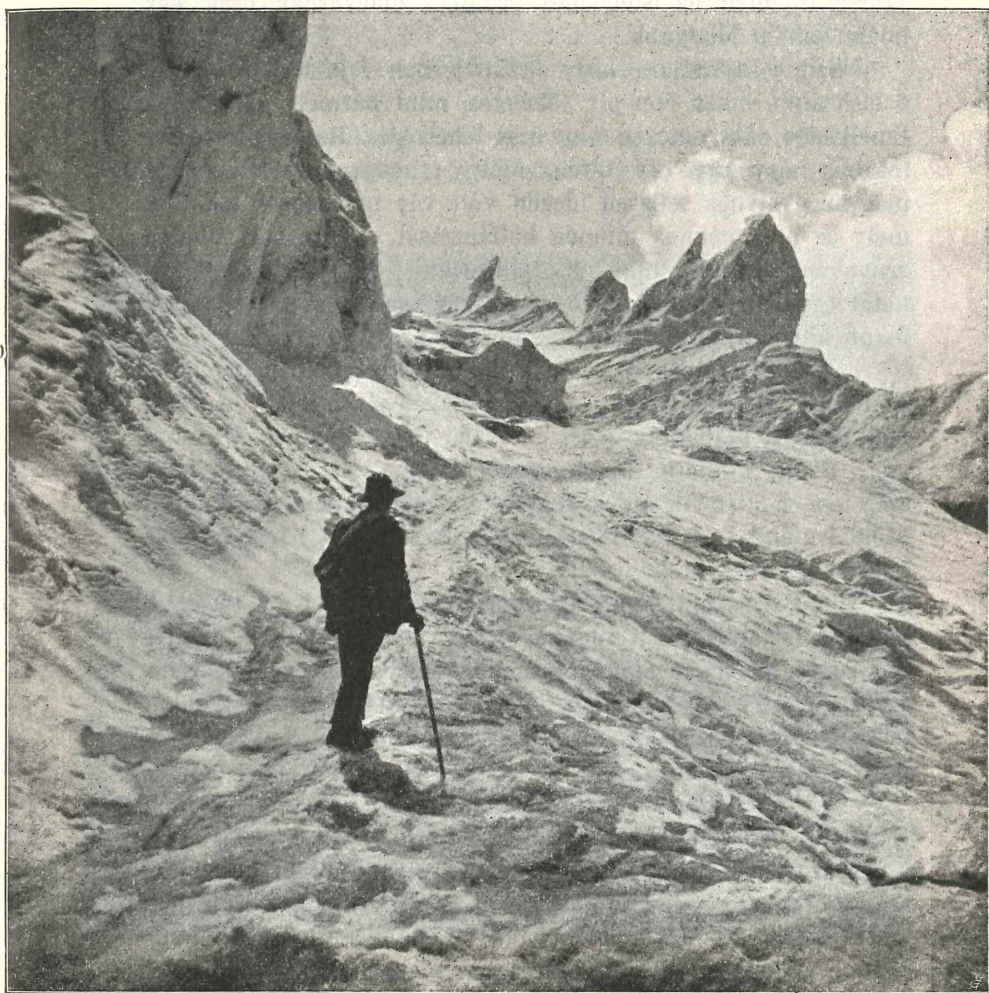
nem megfélemlítő, hanem a kedélyt megnyugtató, veszélyeik nem megsemmisítő, hanem életörömet keltők és a hideg elhagyatottságukban sem állunk magánosan ott, hol időtlen idők művészetének legszebb alkotásai vesznek bennünket körül.

Ezért kellett e cél elérésében Jankovicsnak a szubjektív irányt választania, mert az ő könyvének hivatása több mint az útmutatás vagy a gyönyörködtetés. Ő apostolnak volt hivatva, ő téríteni akart. Igaz hogy leírásai mind külföldre vezetnek s a külföldnek csodáit tárják elénk, de éppen ezzel egy még nem sejtett új gyönyörűséget adott, egy oly világot nyitott meg előttünk, mely a nyugat művelt nemzeteinek közös kincse, mely bár külföldre is vinné a magyar pénzt, de ez busásan megtérülne a hazahozott erkölcsi tőkében.

Annak, ki magának ily úttörő szerepet kér, annak el kellett érnie hivatása teljes magaslatát, — aki meggyőzően akarja ecsetelni a hegyvilágnak nagyszerűségét, az csak oly egyéniség lehet, kinek gondolatai, eszméi mérkőznek a hegyek fenségével s magasan szárnyalnak, mintha belőlük a néma hegyeknek lelke szólna. Épp ezek a gondolatok azok, melyek leírásainak súlyt adnak s emelik értékét a tetteknek, melyek feltétlenül komoly, ha nem is rendkívüli vállalkozások voltak.

Kinek kebelében ily szent érzelmek, ily magasztos eszmék lakoznak, kinek ajkának költői báj adatott, vigye azt a világ elé: hadd ossza el a kincset a mi magyar nemzetünknek, melynél szegényebb e kerek világon bizony nincsen. Futólagos silány élvezetei közt hol akad mély és maradandó. Ne vessétek hát ekkor a szemére a magyar költőnek, hogy érezni tudott, hogy van meleg szíve. Nem hideg logikával térítettek az apostolok; emelkedésnélküli irány nem szerez hívőket a hegyeknek. Száraz leírás elvezet tán a hegyek között, de nem mutat utat fel a magasba, a hegyek közé.

Mi, kik belemélyedtünk annak remekeibe, amit a külföldi klasszikus alpin irodalom alkotott, még ennek olvasása közben sem feledkezhettünk meg soha Jankovicsról. Hisz rejtenek az ő leírásai valamit, mit sehol egyebütt fellelni nem tudunk. Mert bármint is ragyogjon Lammer tolla, hozza le a Montblanc havának ragyogását Durier és legyen páratlanul nemes Rey,

A Jonction a Montblanc útján.

mint a Cervino, melyet megénekel, mégis idegenek nekünk e szavak és hidegek. Nincs bennük az a lágy zengzetesség, melyben az édes anyának szavára ismersz, mely a magyar fülnek legszebb zenéje, a dallamos magyar szó. Nemde, tudjátok, az Úr imáját a földnek minden népe rebegi és mégis ha imádkozni

akarsz, őszintén, az Istenedhez szólni, a magyarnak csak egy imája van: a Miatyánk.

Szinte sajátságos, hogy Jankovicsban fejlődés nincs. Az ő első alpin cikke épp oly tökéletes, mint bármely azt követő. Emelkedés nála nincsen s nem is lehetséges. De még csodálatosabb, hogy egy oly téren, mely a magyar kedélynek és magyar nyelvnek teljesen idegen volt, oly nyelvezetet alkotott, mely az érzelmeknek minden hullámzását, a leírásnak minden árnyalatát épp úgy, mint az alpin technikának bármely mozzanatát egyformán ki tudja fejezni, akár csak az e téren fejlett fokon álló bármely idegen nyelv.

S mint nyelvében színmagyar, úgy érzelmeiben is mindig az marad. Magyar ő akkor, mikor völgyeit járja, mikor csúcsról néz végig a szabadság nagy emlékeit őrző Savóya, Piemont vagy Svájc földjére. De legszebben ott szólal meg a haza szeretete, hol annak áldoz kegyelete, kinek emléke s alkotásai örökkévalóbbak és hatalmasabbak nekünk, mint bármely más hegyóriás: Kossuth Lajosnak.

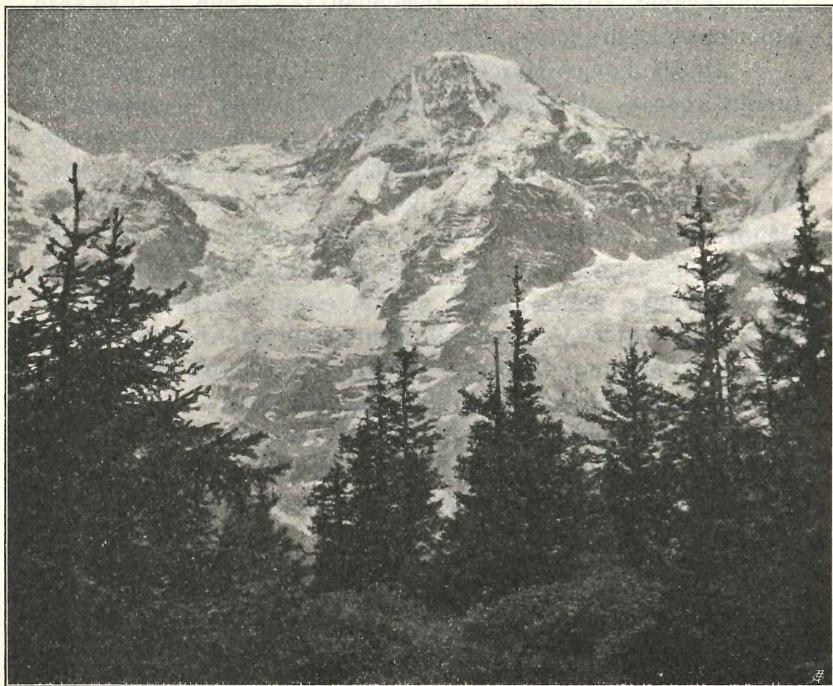
Jankovics munkája szigorúan véve nem csupán túráinak leírásait tartalmazza. A munka összes alpin iratainak gyűjteménye. Előszava az alpinizmusnak fejtegetése és védőbeszéde, majd elmeséli az alpinizmus fejlődésének négy korszakát, külön leírásokban bevezet Ampezzo és Cadore dolomitjai közé s a nyugati alpok jégvilágába.

Épp azért, mert Jankovics valamennyi leírása egyformán tökéletes, nehezen lehetne megítélni, hogy melyik a legkiválóbb közöttük. Talán csak egyéni véleményemet tolmácsolom, ha számomra az Antelao, a Matterhorn és a Gran Paradiso a legkedvesebbek. Némelyik cikke, mint a Matterhorn és a Mont-Blanc, valóságos monografiaszámba mehet, de mindegyikbe végtelenül ügyesen bele tudja venni az alpinizmus történetének a helyhez fűződő emlékezetesebb mozzanatait és prózájába beleszöve, megszólaltatja hat nyelv remekíróinak költői idézeteit.

Megnyerő a vonzalom, mellyel hű vezetőihez viseltetik s mely sohasem fukarkodik az őszinte elismerésben, melyet önfeláldozó és becsületes társai méltán megérdemelnek. Természetesen hiányszik leírásaiból az a hang, melyet csak az szólaltathat meg, ki a veszélyekkel szemben elsőnek állván a

csatasorba, benne fokozottan tör elő az önállá cselekvés öntudata. De ennek hiányaért bőven kárpótol ragyogó leírásaival, a szépnék gondtalan szemlélődésében elmerülő lelkének gazdag reflexióival.

Előttünk fekszik Jankovicsnak könyve, melyben mindenkihez szól és mégis nekünk, az ifjúságnak írta ; melyet mindenki

A Mönch Wengen közelében.

szeretni fog és mi mégis csak magunknak követelünk. Mert kiolvastuk belőle, ami a sorok közt áll : jer magyar ifjúság és lásd. Kövesd útaimat és én elvezetlek téged egy tündöklő tiszta világba, az Alpesebbe sásfészkekhez úttalan-úton. És e nehéz úton mi követni fogjuk, mint követtük első hívására. A remény, melyet egykor félve mondott ki, teljesülni fog, az eszméknek, melyeket bátran vallott, harcosai vannak. A szavak,

melyek egykor a pusztában hangzottak el, nem vésznek el többé; magába zárta azt sok fiatal szív, mely felejtetni nem tud. Örömet, gyönyört és eltörölhetetlen emlékeket kaptunk tőle; övé legyen érte a hála és köszönet.

A magyar földrajzi társaság „Földrajzi közlemények“ című kiadványának 1913. évi IV. füzetében 144 lapon a következő ismertetést közli:

„Dr. Jankovics Marcell: Az Alpesek, Budapest 1911. Jó turista író csak elvétve akad, mert költői véna, jó megfigyelő képesség és természet-szeretet ritkán egyesül egy emberben. Jankovics azonban kivétel. Feladatát fényes sikerrel oldja meg. Műve, mely Reclus hasonló jellegű munkáját juttatja eszünkbe, eleitől végig leköti az olvasót, ragyogó tolla szebbnél-szebb képekkel és leírásokkal gyönyörködtet. Meglátszik rajta, hogy szívvel-lélekkel átélte azokat, amiket elmond, telve a természet iránt érzett rajongó szeretettel. Benne van az Alpesek minden költészete. Aki már látta a leírt helyeket, az újra végig élvezheti általa a látottakat, aki pedig még nem látta, ellenállhatatlan vágyat érez irántuk. Kitűnő rekláma az alpinizmusnak. Jó tanácsadó alpesi kirándulásokhoz. A díszesen kiállított munkát szebbnél-szebb fénykép-műmellékletek ékesítik.“

Dr. Hézsér Aurél.

Budapesti Hírlap 1911. dec. 3-iki számában a következő ismertetés jelent meg:

„Jankovics Marcell dr., az érdekes felolvasásairól ismert természetkutató „Az Alpesek“ címmel nagyszabású munkát írt, melynek minden sora ragyogó dicsérete a természet szépségeinek. Mint előszavában mondja, egy szeptemberi napsugaras reggelen a Monte Cristallo ormán jutott eszébe, hogy könyvet írjon a hegyóriások fenséges világáról, könyvet, melynek lapjai azzal a rajongással és őserővel ébredő szenvedelemmel telvék, melynek mindenki boldog rabja lesz, aki az Alpok ködbevesző csúcsairól nézett isten arcába.

Munkája felöleli az Alpok ismert és kevésbé ismert vidékeit. Bevezetésül az alpinizmusról szól és vázolja történetét, behatóan ismerteti annak kőkorszakát, hős- és klasszikus korát, valamint a modern alpinizmust is. Azután a Dolomitokat, majd a nyugati Alpesekeket járja sorra olvasóival és minden egyes útján épp oly ékesszavu, mint tudós és megbízható vezetőnek bizonyul. Írása éles és tiszta, mint fölvételei, melyek gazdagon díszítik a vonzó szöveget.

Könyvének minden fejezete egy-egy kitűnő megfigyeléssel színekben gazdag ecsettel és szerető gonddal megfestett alpesi tájat varázsol elénk, melynek szépségeit költői hévvel tudja magasztalni. Ha végig olvassuk munkáját, elhisszük neki, hogy nálánál nagyobb szeretettel senki sem ragaszkodik az Alpok hideg sziklavilágához és fagyos jégormaihoz.“

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Verhandlungen des Vereines für Naturkunde zu Presburg](#)

Jahr/Year: 1913

Band/Volume: [NF_23](#)

Autor(en)/Author(s): Jankovics Marcellnek

Artikel/Article: [Jungfrau. \(4166 m.\) 56-107](#)